Feodor Mihailovici Dostoievski

O ÎNTÂMPLARE PENIBILĂ

Întâmplarea asta penibilă s-a petrecut chiar pe vremea când se pornise cu o forță nestăvilită şi cu un avânt pe cât de emoționant pe a'tât de naiv renaşterea scumpei noastre patrii şi când destoinicii săi iii începuseră să năzuiască spre o nouă soartă şi noi împliniri. Pe aitunci, într-o seară senină şi geroasă de iarnă, la o oră destul de târzie, că era aproape de miezul nopții, trei bărbați foante respectabili şedeau într-o cameră mobilată cât se poate de confortabil, ba chiar luxos, dintr-o splendidă casă cu etaj din cartierul Peitensfourgskaia-storona, angajați într-o discuție gravă şi elevată pe o temă dintre cele mai interesante. Tustrei aveau cin de general. Şedeau în jurul unei măsuțe, fiecare afundat într-un jilț superb, moale şi tot discutând aşa, sorbeau tacticos şi în tihnă şampanie. Sticla sta pe masă într-o vază de argint plină cu gheață. Gazda, consilierul intim Stepan Nikiforovici Nikifo-rov, un bătrân holtei de vreo şaizeci îşi cinci de ani, îşi sărbătorea inaugurarea - casei, cumpărată de cuiînd şi totodată ziua sa de naştere, care se nimerise tot atunci şi pe care n-o mai sărbătorise niciodată. De altfel, ospățul nu era cine ştie ce grozav; precum am văzut, nu erau decât doi musafiri, ambii foşti colegi şi subalterni ai d-lui Nikiforov:

Feodor Mihailovici Dostoievski

O ÎNTÂMPLARE PENIBILĂ

Întâmplarea asta penibilă s-a petrecut chiar pe vremea când se pornise cu o forţă nestăvilită şi cu un avânt pe cât de emoţionant pe a'tât de naiv renaşterea scumpei noastre patrii şi când destoinicii săi iii începuseră să năzuiască spre o nouă soartă şi noi împliniri. Pe aitunci, într-o seară senină şi geroasă de iarnă, la o oră destul de târzie, că era aproape de miezul nopţii, trei bărbaţi foante respectabili şedeau într-o cameră mobilată cât se poate de confortabil, ba chiar luxos, dintr-o splendidă casă cu etaj din cartierul Peitensfourgskaia-storona, angajaţi într-o discuţie gravă şi elevată pe o temă dintre cele mai interesante. Tustrei aveau cin de general. Şedeau în jurul unei măsuţe, fiecare afundat într-un jilţ superb, moale şi tot discutând aşa, sorbeau tacticos şi în tihnă şampanie. Sticla sta pe masă într-o vază de argint plină cu gheaţă. Gazda, consilierul intim Stepan Nikiforovici Nikifo-rov, un bătrân holtei de vreo şaizeci îşi cinci de ani, îşi sărbătorea inaugurarea -casei, cumpărată de cuiînd şi totodată ziua sa de naştere, care se nimerise tot atunci şi pe care n-o mai sărbătorise niciodată. De altfel, ospăţul nu era cine ştie ce grozav; precum am văzut, nu erau decât doi musafiri, ambii foşti colegi şi suballterni ai d-lui Nikiforov: consilierul de stat Semion Ivanovici Şipulenko şi Ivan Ilici Bralinski, consilier de stat şi el. Au venit pe la nouă, au băut mai înltâi nişte ceai, au trecut apoi la

şampanie şi ştiau că la unsprezece şi jumătate fix vor trebui să plece acasă. Gazda ţinuse întotdeauna să ducă o viaţă ordonată. Şi acum, câteva cuvinte despre stăpânul casei: şi-a început cariera ca slujbaş mărunt şi neajutorat, şi-a căutat liniştit de slujbă vreo patruzeci şi cinci de ani, ştiind foarte bine până unde va putea ajunge; nu puitea (suferi să culeagă stelele de pe cer, cu toate că avea deja vreo două, şi, mai ales, nu-i plăcea să-şi spună propria sa părere în nici o chestiune. Era onest, adică nu i s-a în-tâmplat să facă nimic prea necinstit; era holtei, pentru că era egoist; era foarte deştept, deşi nu puitea suferi să facă paradă de deşteptăciunea lui; nu-i plăceau îndeosebi dezordinea şi entuziasmul, pe acesta socotindu-l dezordine morală şi spre sfârşitul vieţii s-a scufundat într-un confort dulce şi plin de trândăvie şi într-o singurăttate sistematică. Deşi făcea câteodată vizite la oameni mai de soi, încă din tinereţe nu putea suferi să primească musafiri, iar în ultima vreme, dacă nu întindea cărţile pe masă ©a să facă o pasienţă, se mulţumea cu societatea ceasornicului său care trona pe şemineu sub un clopot de sticlă şi asculta impasibil, seri întregi, mo-ţăind în jilţ, tie-tacul lui. Era foarte prezentabil ca înfăţişare; nu purta barbă şi arăta mai MnăT decât era; se ţinuse bine; promitea să mai trăiască mult şi arbora o ţinută de perfect gentleman. Avea un post destul de comod: şedea undeva şi semna ceva. Pe scurt, era socotit un om tare de treabă. O singură pasiune avusese sau, mai toine zis, o singură dorinţă fierbinte, aceea de-a avea casa lui, dar una boierească, nu de raport. Dorinţa lui se împlinise, în sfârşit: găsise şi cumpărase o caisă în cartierul Petersburgskaia-storona, ce-i drept cam departe, dar o casă cu grădină şi pe deasupra şi arătoasă. Noul stăjpân îşi zicea că e chiar mai bine să stai mai departe: doar nu-i plăcea să primească, iar ca să se ducă el la cineva ori la serviciu, avea o superbă călească, cu două locuri, cafenie, un vizitiu – pe Mihei – şi doi căluţi mărunţei, dar voinici şi frumoşi. Toate astea fuseseră dobândiite prin grijulie agoniseală a

patruzeci de ani, ceea ce îi da o reală satisfacţie, laltă de ce, cumpărând casa şi mutându-se în ea, Stepan Niki-forovici a simţit atâta mulţumire în inima lui liniştită, încât a mers până acolo, încât a invitat musafiri de ziua sa de naştere, pe care mai înainte o ascundea cu grijă chiar faţă de cunoscuţii săi cei mai apropiaţi. Unul din invitaţi îl interesa cu deosebire. Stepan Nikiforovici ocupa în casă etajul de sus, iar parterul, care avea încăperile împărţite exact ca şi cele de la etaj, avea de gând să-l închirieze. Drept aceea, Stepan Nikiforovici pusese ochii pe Semion Ivanovici Şipu-lenko şi în seara asta adusese lân două rân/duri vorba despre această chestiune. Dar Semion Ivanovici nu s-a pronunţat nici aşa, nici aşa. Era un om care^şi croise şi el drum, tot anevoie şi îndelung. Avea părul şi favoriţii negri şi faiţa de o culoare de parcă i s-ar fi revărsat fierea mereu. Era căsătorit, avea o fire ursuză şi-i plăcea, să stea mai mult pe acasă, îi ţinea pe ai săi sub spaimă, îşi făcea serviciul foarte sigur de el, ştia foarte bine, ca şi gazda, până unde va putea ajunge şi, încă şi mai bine, unde nu va ajunge niciodată; avea un post bun şi era bine instalat în acest post. Privea noile rân-duieli, de abia la început1, nu fără oarecare ostilitate, dar nusşi făcea prea multe griji din pricina lor: era foarte încrezător în el şi asculta nu fără o ironie răutăcioasă trăncănelile lui Ivan Ilici Pralinski pe (temele cele moi. De altminteri, tustrei erau uşor ameţiţi de băutură, ceea ce l-a şi făcut pe Stepan Nikiforovioi să-şi îngăduie o discuţie cu dl. Pralinski pe tema noilor rânduieâi. Dar să spunem icâteva cuvinte despre exceilenţa-isa dl. iPralinski, icu atât mai mult cu cât chiar dumnealui este eroul principal al povestirii ce urmează.

Consilierul de stat Ivan Ilici Pralinski purta titlul de excelenţă abia de patru luni, cu alte cuvinte, era un general tânăr. Era încă tânăr şi ca vârstă, avea vreo patruzeci şi trei de ani, nu mai mult, dar arăta şi-i plăcea să arate şi mai tânăr. Era bărbat frumos, înalt, se îmbrăca elegant, cu o distincţie vestimentară deosebită, purta cu multă prestanţă

la gât o decoraţie importantă, ştiuse să-şi însuşească încă din copilărie o seamă de deprinderi aristocratice şi, holtei fiind, visa o soţie bogată şi chiar din înalta societate. Îşi mai făcuse el şi multe alte iluzii, deşi nu era de loc prost. Câteodată era tare vorbăreţ şi îi plăcea chiar postura de orator. Era de familie tounǎ, fiu de general, crescut în puf şi purtat în gingaşa-i copilărie numai în catifea şi în batist j îşi făcuse studiile la şcoala pentru fiii aristocraţiei şi, cu toate că nu învăţase mare lucru acolo, în serviciu s-a remarcat şi a ajuns general. Superiorii îl socoteau, un om capabil, ba chiar îşi puneau mari. Speranţe în el. Stepan Nikiforovici, sub a cărui şefie şi-a început cariera şi a continuat-o până aproape de gradul de general, nu l-a socotit însă niciodată prea dotat şi nu şi-a pus nici un fel de speranţă în el. Ii plăcea Itotuşi că e de familie bună, că e bogat, adică este proprietarul unei mari case de raport, cu administrator, că e înrudit cu oameni de vază şi, pe deasupra, are şi prestanţă. În sinea lui îi reproşa imaginaţia deşănţată şi superficialitatea. Ivan Ilici simţea el însuşi câteodată că are prea mult amor propriu şi că e susceptibili din cale-afară. Ciudat lucru: uneori avea crize de conştiinţă şi chiar simţea un fel de căinţă. Câteodată, simţind un ghimpe în suflet, recunoştea cu amărăciune că nu s-a ridicat chiar aşa de sus cum dorise. In astfel de clipe cădea chiar pradă unui fel de melancolie, mai ales când iîl mai necăjeau hemoroizii, spunea despre viaţa lui că e „une existence manquâe”, nu mai credea, fireşte, în sinea lui, nici în însuşirile sale oratorice, se considera drept un palavragiu, meşter în vorbe goale şi deşi toate astea îi făceau desigur cinste nu-l împiedicau câtuşi de puţin ca după o jumătate de oră să ridice iarăşi capul, să-şi ia curaj, să se încredinţeze cu şi mai multă îndârjire, ou şi mai multă aroganţă că 'âncă mai are timp să ise afirme şi că va deveni nu numai demnitar, ci chiar un om de stat pe care Rusia o să-l ţină minte multă vreme. Câteodată, i se năzăTea că i s-au -ridicat şi monumente. De aici se vede că Ivan lici ţintea sus de tot, cu

toate că ţinea ascunse adânc şi chiar cuprins de oarecare teamă visele şi speranţele sale nedesluşite, într-un cuvânt, era un om de treabă şi chiaT poet în sufletul lui. În ultimii ani, crizele de dezamăgire care-l încercau începură să se înmulţească. Devenise foarte ţâfnos, bănuitor şi era gata să socoată drept ofensă orice obiecţie. Dar Rusia pe cale de înnoire a sădit deodată într-însul speranţe mari. Gradul de general a venit să încununeze aceste speranţe. Ivan Ilici a prins curaj, a ridicat capul. A început să vorbească elocvent şi mult despre cele mai noi teme, pe care şi le-a însuşit extrem de repede şi în-chip cu totul surprinzător, cu multă pasiune. Căuta pretexte de vorbă, umbla cu trăsura prin oraş şi prin multe locuri a început isă-i meargă faima de liberal înfocat, ceea ce îl măgulea nespus. În seara asta, după ce-a băut vreo patru cupe de şampanie, era mai dezlănţuit ca oricând. Îi trăsni prin gând să-l facă pe Stepan Nikiforovici să^şi schimbe radical convingerile; nu-l mai

* Viaţă ratată. (Fr.)

BIBLIC

— ALBA.!; l văzuse de mult şi până acum îl respectase întotdeauna, TfâT chiar îi şi asculta sfaturile. 11 socotea, cine ştie de ce, un retrograd şi s-a năpustit asupra-i cu o îndârjire nemaipomenită. Stepan Nikiforovici nu-i riposta aproape de loc: îl asculta numai cu o expresie vicleană pe faţă, deşi tema îl interesa. Ivan Ilici îl înfierbânta tot mai mult şi în focul disputei închipuite sorbea mai des decât s-ar fi cuvenit din cupa sa. Atunci Stepan Nikiforovici lua sticla şi iar ai umplea cupa, ceea ce, cine ştie de ce, a început să-l supere pe Ivan Ilici, mai ales că Semion Ivanâci Şipulenko, faţă de care el avea un adânc dispreţ şi pe deasupra se mai şi temea de cinismul şi răutatea lui, tăcea perfid alături şi zâmbea mai des decât s-ar fi cuvenit. „Am impresia că mă ia drept un copil”, îl fulgeră gândul pe Ivan Ilici.

— Da, era şi timpul, de mult era timpul, urmă el pătimaş. Am întârziat prea mult şi, după părerea mea, umanitatea e lucrul cel mai de seamă, umanitatea cu subalternii, luând în

consideraţie că şi ei sunt oameni. Umanitatea va salva totul, ea ne va mântui…

— Hi-hi-hi-hi! Se auzi dinspre partea unde era Semion Ivanovici.

— La urma urmei, de ce ne dojeniţi aşa, mă rog? Replică, în sfârşit, Stepan Nikiforovici, zâmbind cordial. Mărturisesc Ivan Ilici, că încă n-am putut să înţeleg ceea ce aţi binevoit dumneavoastră să spuneţi. Vorbiţi de umanitate. Asta înseamnă iubire de oaimeni, nu?

— Da, să-i zicem iubire de oameni. Eu…

— Daţi-mi voie. După câte îmi dau eu seama, nu e vorba numai de asta. Întotdeauna s-a cuvenit să existe iubire de oameni. Dar reforma nu se mărgineşte numai la atât. S-au ridicat probleme ţărăneşti, judiciare, economice, probleme ale monopolurilor, probleme morale şi… Şi. Câte şi mai câte alte probleme şi astea itoate laolaltă, toate deodată, ar putea da naştere, ca să zicem aşa, la mari frământări. La asta ne gân-deam noi şi nu numai la umanitate…

— Da, chestiunea e mai adâncă, remarcă Semion Ivanovici.

— Înţeleg prea bine, dar daţi-mi voie să vă spun, Semion Ivanovici, că n-am să fiu niciodată de acord să mă consider mai prejos ca dumneavoastră în pătrunderea lucrurilor în profunzimea Hor, observă caustic şi mult prea violent Ivan Ilici, totuşi îmi voi lua îngăduinţa de a vă spune şi dumneavoastră, Stepan Nikiforoviici, că nici dumneavoastră nu m-aţi înţeles câtuşi de puţin…

— Nu v-aan înţeles.

— Trebuie să vă spun că eu împărtăşesc ideea, pe care o promovez pretutindeni, că umanitatea şi anume umanitatea cu subalternii, de la funcţionar până la copist, de la copist până la slugă, de la slugă până la ţăran, umanitatea zic, poate sluji, ca să zic aşa, drept piatră unghiulară a reformelor ce wor veni şi, în general, înnoirii stărilor de lucruri. De ce? Iată de ce. Să luăm acest silogism: eu sunt uman, ca atare sânit iubit. Fiind iubit, oamenii au încredere în mine. Având încredere, cred în mine; crezând în mine

înseamnă că mă iubesc… Adică vreau să zic că dacă cred în mine, vor crede şi în reformă, vor înţelege, ca să zic aşa, însăşi esenţa, se vor îmbrăţişa, ca isă zic aşa, moraliceşte şi vor rezolva totul prieteneşte şi temeinic. De ce râdeţi, Semion Ivanovici? Nu v-aţi lămurit?

Stepan Nikiforovici ridică din sprâncene, fără a rosti o vorbă: era minat.

— Am impresia că m-am întrecut cu băutura, observă cu un fel de răutate în glas Semion Ivanovici şi de aceea pricep greu. Mi s-a cam înceţoşat mintea.

Ivan Ilici.se simţi şocat.

— Nu vom reuşi, apuse deodată Stepan Nikiforovici, după o clipă de gândire.

— Cum adică nu vom reuşi? Întrebă Ivan Ilici, mirat de observaţia scurtă şi neaşteptată a lui Stepan Nikiforovici.

— Aşa, nu vom reuşi. Se pare că Stepan Nikiforovici nu voia să spună nimic mai mult.

— Vă referiţi cumva la vinul nou şi la burdufurile noi? * replică nu fără ironie Ivan Ilici. Ei nu, de mine răspund eu.

În momentul acela, ceasul bătu ora: era unsprezece şi jumătate.

— Ei, am stat destul, e vremea să şi plecăm, zise Semion Ivanâci şi dădu să se ridice. Dar Ivan Ilici i-o luă înainte, se ridică îndată de la masă şi îşi luă de pe şemineu căciula de samur. Părea ofensat.

— Ce ziceţi, Semion Ivanâci, o să vă mai gândiţi? Spuse Stepan Nikiforovici, conducându-şi musafirii.

— În privinţa locuinţei? Am să mă gândesc, am să mă gândesc.

— Dacă vă hotărî ţi într-un fel, vedeţi să mă înştiinţaţi cât mai curând.

— Tot cu treburi? Observă amabil dl. Pralinski, oarecum insinuant, juioîndu-şi căciula în mână. I se păruse că el a fost uitat.

Stepan Nikiforovici ridică din sprâncene şi rămase tăcut, dând a înţelege că nu-i reţine pe oaspeţi. Semion Ivanâci îşi

luă rămas bun, zorit.

„Ei… Cum vrei… Dacă nu înţelegi o simplă amabilitate”, îşi zise dl. Pralinski şi-i întinse mina lui istepan Nikiforovici într-un chip cam prea degajat.

În antret, Ivan Ilici se înfăşură în blana lui uşoaTă, scumpă, silindu-se să nu ia în seamă blana de raton, ponositǎ, a lui Semion Ivanâci, îşi coborârǎ împreunǎ scara.

— Am impresia cǎ bătrânul s-a supărat, îi zise Ivan Ilici lui Semion Ivanâci, care cobora tăcut.

— N-aş zice, îi răspunse acesta, calm şi rece., Slugă i” iîşi zise Ivan illici.

Ieşirǎ pe peron. Sania lui Semion Ivanovici, la care era înhămat un armăsar tânăr, sur şi nearătos, trase la scară.

— Ei drace! Unde imi-o fi băgat Trifon caleaşca? Strigă Ivan Ilici, nevăzându-şi trăsura.

Căută încolo, căută încoace – caleaşca nicăieri. Omul lui Stepan Nikiforoviici habar n-avea pe unde-o fi. Îl întrebară pe Varlam, vizitiul lui Semion Ivanâci şi acesta le răspunse că el a stat tot timpul aici şi că era şi caleaşca, dar acum nu mai e.

— Penibilă întâmplare! Zise dl. Şipulenko. Dacă vrei, te duc eu

— Ticăloşii! Strigă furios dl. Pralinski. S-a rugat de mine, nemernicul, să-i las să ise ducă la o nuntă, aici, pe-aproape, în Petersburgskaia-storona; se mărită o cumătră de-a lui, lua-o-ar naiba. I-am interzis categoric să plece. Şi acum, poftim, fac prinsoare că s-a dus acolo!

— Acolo s-a dus, observă Varlam, dar a zis că se întoarce numaidedât, taman, 1a tanc.

— Parc-am avut o presimţire! Ei las' că-i arăt eu!

— Aţi face bine <să puneţi să i, se tragă vreo doua la secţie şi atunci ifiţi sigur că o să execute ordinele, zise Semion Ivanâci, trăgându-şi pătura peste picioare.

— Nu vă faceţi griji, Semion Ivanâici I – Şi ziceţi că nu vreţi să vă duc aicasă?

— Drum bun, merci/

Semion Ivanâci plecă, iar Ivan Ilici o porni pe jos pe trotuarul de scindări, simţindu-se destul de enervat.

— Ei las' că-ţi arăt eu, pungaşule I Am să merg înadins pe jios, ca să te simţi şi să te speiii! (Dând s-o întoarce şi o afla că stăpânul a plecat pe jos… Ticălosul.

Ivan Ilici n-a mai proferat niciodată atâtea ocări, dar prea era furios şi, pe deasupra, îi vâjâia capul. Nefiind băutor, cele ciruci-şase cupe de şampanie îşi «făcuseră repede efectul. Era însă o noapte superbă. Deşi se lăsase ger, stăruia o linişte adâncă şi nu bătea nici o boare de vânt. Cerul era senin, spuzit de stele. Luna plină aşternea pe pământ un luciu mat de argint. Era aşa de bine, că Ivan Ilici, după ce merse vreo cincizeci de paşi, uită aproape cu totul de necazul său. Începu să se simtă nespus de bine. Afară ide asta, oamenii ameţiţi de băutură îşi schimbă repede impresiile. Începuseră chiar să-i placă căsuţele scunde de lemn de pe strada pustie.

, Ce bine e că am luat-o pe jos! Îşi zise. Lui Trifon © să-i fie de învăţătură, iar mie îmi iface plăcere. Chiar că ar trebui să merg mai des pe jos. Eh, găsesc eu o birjă pe Bulevardul Mare. Frumoasă noapte! Ce căsuţe şi pe-aici! Trebuie să stea prin dle tot felul de oameni mărunţi, funcţionari… Negustori poate… Stepan Nikiforovici ăsta! Ce retrograzi sunt toţi, nişte «ătăfleţi bătrâni! Nătăfleţi, da, c'est le mot *. De altfel, e un om inteligent; are bon sens *, vede lucrurile lucid şi practic. Dar sunt bătrâni, bătrâni. N-au ei asta… Cum îi zice! N-au ei ceva… Nu vom reuşi! Ce-a vrut să spună cu asta? A stat chiar pe gânduri înainte de a o spune. De altfel, nu m-a înţeles de loc. Cum oare să nu înţelegi? E mai greu să nu înţelegi decât să ănţelegi. Ceea ce importă înainte de

* Acesta e cuvântul. (Fr.) * Bun-simţ. (Fr.) toate e că sunt convins, sunt convins în sufletuil meu. Umanitate… Iubire de oameni. Redaţi-l pe om lui însuşi… Faceţi să renască propria-i demnitate şi atunci… Având materialul gata, puneiţi-vă pe lucru. E clar, nu? Mda! Permiteţi, excelenţă,

să luăm acest silogism: întâlnim, bunăoară, un funcţionar, un funcţionar sărac, umil. «Ei… Cine eşti tu?» Răspuns: «Un funcţionar». Bine, un funcţionar; mai departe: «Ce fel de funcţionar?» Răspuns: «Aşa şi pe dincolo». «Slujbă ai?» «Am!» «Vrei să fii fericit?» «Vreau». «Ce-ţi trebuie ca să fii fericit?» «Aista şi asta.» «De ce?» «De-aia»… Şi iată că omul mă înţelege din două vorbe: omul e-al meu, omul s-a prins, ca să zic aşa, în plasă şi eu fac cu <el tot ce vreau, adică tot spre binele lui. Infect om şi Semion Ivanâci ăsta! Şi ce mutră infectă are… Pune să-l bată la secţie – asta a zis-o dinadins. Ei nu, bate tu, că eu nu bat; eu pe Trifon îl conving cu vorba bună, cu mustrarea işi-l fac eu să simtă. Căit priveşte vergile, hm… Chestiunea nu e încă rezolvată3, hm… Ce-ar fi să dau pe la Emerance? Uf, lua^le-ar naiba de scân-duri, exclamă, călcând greşit. Halal capitală! Auzi civilizaţie! Poţi să-ţi rupi picioarele. Htm. Nu pot să-l sufăr pe Semion Ivanâci ăsta; ce mutră scârboasă! Râdea de mine adineaori, când am zis că au să se îmbrăţişeze moraliceşte. Ei bine, au să se îmbrăţişeze, dar asta nu te priveşte pe tine. Fii pe pace, că pe tine n^am să te îmbrăţişez; mai degrabă îmbrăţişez pe un ţăran… Dacă îmi iese un ţăran în cale, stau de vorbă cu ţăranul. De altfel, eram beat şi poate nu m-am exprimat cum trebuie. Poate nici acum nu mă exprim cum trebuie… Hm. N-am să mai beau niciodată. Trăncăneşti seara vrute şi nevrute şi a doua zi te căieşti. Da uite că merg fără să mă clatin… Oricum, toţi sunt nişte pungaşi!”

Aşa gândea Ivan Ilici, învălmăşit şi fără nici o legătură, păşind mai departe pe trotuar. Asupra-i îşi făcuse efectul aerul curat, ameţindu-l. După vreo cinci minute s-ar fi liniştit şi l-ar fi pălit somnul. Dar deodată, la vreo doi paşi de Bulevardul Mare, auzi o muzică. Întoarse capul. Pe partea cealaltă a străzii, dintr-o casă de hâme, fără etaj, dar lungă, tare pă-răduită, răzbeau sunete de viori, însoţite de scârţâitul unui contrabas şi de ţiuiturile unui flaut, care-i ziceau un cadril cât se poate de săltăreţ. La geamuri se

strânsese lume, în cea mai mare parte femei, în paltoane şi îmbrobodite; se căzneau să vadă măcar ceva prin crăpăturile obloanelor. Se vede treaba că era mare veselie. Tropotul celor care dansau se auzea, pe partea cealaltă a străzii. Ivan Hici văzu pe-aproape un -vardist şi se aipropie de el.

— A cui «casa asta, amice? Întrebă, desfăcându-şi puţin blana scumpă, atk cât vardistul să poată vedea înaltul ordin ce-i îtânna de glât.

— E casa funcţionarului Pseldonimov, legistrator, răspunse vardistul, îndreptându-şi ţinuta la vederea decoraţiei.

— A lui Pseldonimov? E-e! A lui Pseldonimov!… Ce, se însoară?

— Se însoară, înălţimea-voastră, cu fata unui consilier titular. Mlekopitaev, consilier titular… A făcut serviciu la primărie. Casa'asta o dă de zestre.

— Va să zică acum casa e, a lui PseMoniimov şi nu mai e a lui Mlekopitaev?

— A lui Pseldonimov, înălţimea-voaistră. A fost a lui Mlekopitaev, dar acum e a lui Pseldonimov.

— Hm. D-aia te întreb, amice, pentru că eu sunt şeful lui. Sunt general, şeful serviciului unde lucrează Pseldonimov.

— Prea bine, excelenţă. Vardistul încremenise în poziţie de drepţi. Ivan Ilici rămase parcă pe gânduri. Sta şi chibzuia…

Da, într-adevăr, Pseldonimov lucra la departamentul lui, chiar în serviciul lui; îşi amintea bine. Era un mic funcţionar, cu o leafă de vreo zece ruble pe lună. Întrucât dl. PraMnski îşi luase în primire serviciul de curând, putea să nu-şi amintească prea amănunţit de toţi subalternii săi, dar de Pseldonimov îşi amintea tocmai din cauza numelui lui. Era un nume care te izbea imediat, aşa că el a fost imediat curios să vadă mai de-aproape cum arată cel ce ipoartă un astfel de nume. Îşi aminti figura unui om încă foarte tânăr, cu nasul lung şi coroiat, cu părul blond şi lăţos, slăbănog îşi prost hrănit, într-o uniformă imposibilă şi în nişte pantaloni de-a dreptul indecenţi. Îşi aminti cum l-a bătut chiar atunci

gândul să-i dea sărmanului vreo zece ruble de sărbători. Dar cum sărmanul acesta avea o faţă prea acră, îşi o privire antipatică, la culme, care da chiarrepulsie, buna intenţie s-a mistuit de la sine, aşa că Pseldonimov a rămas fără gratificaţie. Acelaşi Pseldonimov l-a uluit şi mai mult nu mai departe decât cu o săptămână în urmă, când a cerut să i se dea aprobarea de căsătorie. Ivan Ilici îşi aducea aminte că nu prea: a avut vreme să se ocupe de chestiune^ aceasta mai îndeaproape, aşa că a rezolvat-o în pripă. Îşi amintea totuşi cu precizie că Pseldonimov ia ca zestre o casă de bârne şi patru sute de ruble bani gheaţă, ceea ce i^a stimat, mirarea încă de atunci; îşi amintea că a şi făcut un mic spirit în legătură cu apropierea acestor două nuime – Pseldonimov şi Mlekopitaeva. Îşi amintea clar toate acestea.

Şi tot aşa, petrecând în minte totul, se lăsa tot mai mult furat de gânduri. E ştiut că uneori, în capetele noastre se desfăşoară brusc înlănţuiri întregi de reflecţii, în chip de senzaţii, fără a fi transpuse în vorbirea de fiecare zi şi cu atfit mai puţin într-o limbă literară. Noi însă vom încerca să tălmăcim toate aceste senzaţii ale eroului nostru şi să înfăţişăm cititorului măcar esenţa lor, adică tot ce aveau ele mai necesar şi mai demn de crezare. Pentru că multe dintre senzaţiile noastre, exprimate în vorbire obişnuită, par cu totul neverosimile. Iată de ce ele nici nu ies niciodată la iveală, cu toate că le avem fiecare din noi. Desigur, senzaţiile pe care le încerca Ivan Ilici şi reflecţiile lui erau oarecum învălmăşite, dar dumneavoastră ştiţi din ce cauză.

, Ei bine, îşi zise el, noi tot vorbim şi vorbim, dar când e să trecem la treabă, nu facem nici o scofală. Să-l luăm, bunăoară, pe Pseldonimov ăsta: adineauri s-a întors de la cununie, tulburat, plin de speranţe, abia aşteptânld să se înfrupte… Asta e una din cele mai fericite zile din viaţa lui… Acum are treabă cu musafirii, le oferă un ospăţ modest, sărac, dar vesel şi din toată inima… Ce-ar fi dacă ar şti că în clipa asta eu, eu, şeful lui, şeful lui cel mai mare, mă aflu prin preajmă, lângă casa lui şi ascult muzica lui? Într-

adevăr, ce-ar fi? Nu zău, ce-ar zice dacă aşa, tam-nesam, aş intra înăuntru? Hm… Fireşte, la încăput s-ar speria, ar rămâne mut de uimire. L-aş stingheri, poate aş striica totul… Da, aşa ar fi dacă ar intra oricare alt general, dar nu eu… Asta e, oricare altul, dar nu eu…

Da, Stepan Nikiforovici! Adineauri nu m-ai înţeles; acum – poftim un exemplu gata făicut.

Mda. Tot vorbim în gura mare de umanitate, dar nu sântem în stare să săvârşim un act eroic.

Ce act eroic? Uite-aşa. Gândiţi-vă şi dumneavoastră: dacă, date fiind relaţiile actuale dintre toţi membrii societăţii, eu aş veni la ceasurile unu din noapte la nunta unui subaltern, a unui registrator plătit cu zece ruble, păi ar fi ceva de-a dreptul uluitor, o totală răsturnare a Meilor, ultima zi a oraşului Pompei4, un haos! E ceva ce n-ar putea să înţeleagă nimeni. Stepan Nikiforovici o să moară şi tot n-o să ajungă să înţeleagă. A zis doar că nu vom reuşi. Da, voi, bătrânii, oamenii paraliziei şi ai rutinei, dar eu am să reuşesc! Eu voi face din ultima zi a oraşului Pompei cea mai dulce zi pentru un subaltern, dintr-un act dement voi face un act normal, patriarhal, sublim şi moral. Cum? Uite-aşa. Fiţi atenţi, vă rog…

Aşa… Să zicem că intru: toţi rămân uluiţi, se opresc din dans, se uită la mine năuci, se dau îndărăt. Da, dar atunci intru şi eu în acţiune: mă duc drept la Pseldonimov, care sJa speriat de-a binelea, şi-i spun cu un zâmbet din cele mai duioase şi cu vorbele cele mai simple: «Uite-aşa şi pe dincolo, am fost pe la excelenţa-sa Stepan Nikiforovici. Cred că-l cunoşti, stă aici pe aproape…» Apoi îi spun în câteva cuvinte, aşa, cu haz, întâmplarea cu Trifon. Pe urmă îi spun cum am pornit-o pe jos… «Ei, aud muzică, sunt curios să văd şi eu ce e şi aflu de la un vardist că te însori, amice. Ia să intru şi eu, îmi zic, la un subaltern, să văd cum se veselesc funcţionarii mei şi cum se… Căsătoresc. Doar n-ai să mă dai afară!» Să mă dai afară I Ce expresie pentru un subaltern! Cum naiba să mă dea afară? Cred că şi-ar pierde

capul, s-ar repezi să mă aşeze într-un jilţ, ar începe să tremure de încântat ce-ar fi şi, în primele momente, nici n-ar şti ce să facă…!

Ce poate fi mai simplu şi mai elegant decât un astfel de gest? De ce am intrat? Asta-i altă chestiune! Asta e, ca să zic aşa, latura morală a chestiunii. Aici e-aici!

Hm… La cemă gândeam? Da!

Fireşte, o să mă aşeze lângă oaspetele cel mai de seamă, vreun consilier titular sau vreun neam, căpitan în retragere, unul cu nasul roşu… Ce bine i-a descris Gogol pe tipii ăştia originali! Bineînţeles, mi se prezintă mireasa şi eu o laud şi îi îndemn pe oaspeţi să se simtă la largul lor. Îi rog să nu se simtă stânjeniţi, să se veselească, să continue dansul, fac spirite, rid, pe scurt sunt amabil şi drăguţ. Eu sunt întotdeauna amabil şi drăguţ atunci când sunt mulţumit de mine… Hm… Vezi că mi se pare că mai sunt ancă puţin… N-aş zice beat, dar aşa…

Fireşte, fiind un gentleman, mă socot pe acelaşi picior cu ei şi nu cer să mi se facă nici un fel de avansuri… Dar sub aspect moral, sub aspect morai, lucrurile stau altfel: ei vot înţelege şi vor aprecia… Gestul meu va trezi în ei toată nobleţă… Stau şi eu o jumătate de oră… O oră chiar. Plec, desigur, înainte de a se servi masa; ce-au să se mai agite cu plăcintele şi cu fripturile, ce-au isă mi se mai ploconească I Dar eu am să beau numai o cupă, am să-i felicit şi am să refuz să stau la masă. Am să zic că am treburi. Şi cum am să rostesc cuvântul «treburi» pe feţele lor o să se întipărească o expresie gravă de' respect. În felul, acesta, le voi aminti în-tr^un mod delicat că între mine şi ei e totuşi o distanţă ca de la cer la pământ. Nu că aş vrea să-i fac; s-o simtă, dar trebuie… sub aspect moral e chiar necesar, orice s-ar spune. De altfel, am să zâmbesc îndată, ba poate chiar am să râd şi după aceea au să se învioreze cu toţii… Am să mai glumesc o dată cu mireasa; hm… Uite-aşa: am, să-i dau de înţeles că voi mai veni exact peste nouă luni, în calitate de naş, hi-hi! Până atunci o să şi nască, vezi bine. Astea plodesc

ca iepuroaicele. Au să râdă toţi, mireasa o să roşească; eu am s-o sărut cu drag pe frunte, ba chiar am s-o binecuvântez şi… Şi a doua zi gestul meu va fi cunoscut la serviciu. A doua zi voi fi iarăşi sever, a doua zi voi fi iarăşi exigent, chiar de neînduplecat, dar toţi vor şti cine sunt eu. Îmi vor cunoaşte sufletul, vor şti ce zace în mine: «E sever ca şef, dar ca om e un înger I» Şi iată-mă învingător; am câştigalt cu un mic gest, care nici prin cap nu v-iar trece; sunt ai mei; eu sunt tatăl, ei sunt copiii… Ia să te vedem, excelenţă, Stepan Nikilfoiovici, fă şi dumneata aşa dacă poţi…

Păi ştiţi dumneavoastră, vă daţi seama că Pseldonimov o să le spună şi la copiii săi cum a benchetuit şi chiar a băut generalul în persoană la nunta lui! Păi, capiii ăştia au să le spună la capiii lor, iar aceia au să le spună nepoţilor, ca pe o întâmplare din cele mai sfinte, cum un demnitar, un om de stat (până atunci am să fiu neapărat) le-a făcut cinstea… Etc. Etc. Păi, în felul ăsta eu am să ridic moralul unui umilit, o să-l redau lui însuşi… Omul ăsta are o leafă de zece ruble pe lună!… Păi, dacă repet figura asta de cinci ori, de zece ori, sau cam aşa ceva, am să devin popular peste tot… Am să pătrund în inimile tuturor şi, vezi bine, naiba mai ştie ce poate să iasă din popularitatea asta…!”.

Aşa sau aproape aşa cugeta Ivan Ilici (câte nu zice câte-odată omul în sinea sa, domnilor, ba încă atunci când se află lintr-o stare oarecum extravagantă), Toate reflecţiile as* tea i s-au perindat prin cap în răstimp de vreo jumătate de minut şi, de bună seamă, poate că s-ar ii mărginit la aceste vise şi, făcându-l în gând să roşească pe Stepan Nikiforovici, s-ar fi dus liniştit acasă să se cuilce. Şi bine ar fi făcut! Dar, din nefericire, momentul acela a fost un moment extravagant. Ca un făcut, tocmai în momentul acela, în închipuirea lui înflăcărată i-au apărut chipurile satisfăcute ale lui Stepan Nikiforovici şi Semion Ivanovici.

— Nu vom reuşi! Repetă Stepan Nikiforovici cu un Zâm-bet superior.

— Hi-hi-hi! Îi ţinu isonul Semion Ivanovici cu zâmbetul lui infect.

— Vedem noi dacă vom rezista ori ba! Zise, hotărât, Ivan Ilici şi tot isângele i se urcă în tobraji.

Coborî de ipe trotuar şi traversă strada cu paşi hotărâţi, îndreptându-se spre casa subalternului său, registratorul Psel-donimov.

Se lăsă atras de steaua ce-l ispitea. Păşi voiniceşte pe portiţa deschisă şi îndepărtă, scârbit, cu piciorul potaia mică şi lăţoasă care se repezise la picioarele lui, mai mult ca să-şi facă datoria, lătrând răguşit. Mergând pe podeţul de lemn, ajunse la pridvorul acoperit, închipuind un fel de gheretă ce da în curte şi urcă cele trei trepte de lemn, roase de vreme, care duceau în tindă. Cu toate că aici ardea într-un colţ un muc de luminare, sau ceva ca o feştilă, asta nu-l împiedică pe Ivan Ilici să nimerească, aşa cum era, în galoşi, cu piciorul stâng într-o tavă cu piftie pusă la rece. Ivan Ilici se aplecă şi, uitându-se curios, văzu că se mai aflau acolo două tăvi cu răcitură şi încă două tăvi, probabil cu blamanjele. Piftia călcată în picioare îl puse în încurcătură şi o clipă, o singură clipă, ise gândi dacă n-ar fi mai bine s-o şteargă imediat. Dar găsi că astfel ar fi prea josnic. Socotind că nu l-a văzut nimeni şi că ipe el n^au să-l bănuiască în nici un caz, îşi şterse grăbit galoşul, ca să înlăture orice urmă, dibui uşa căptuşită cu piîslă, o deschise şi se văzu într-un antreu mic de tot. Jumătate din antreu era literalmente ticsit de mantale, becheşe, paltoane de damă, glugi, şaluri şi galoşi. In cealaltă jumătate, erau instalaţi muzicanţii: două viori, un flaut şi un contrabas, în total patru oameni, adunaţi desigur de pe stradă. Şedeau la o măsuţă de lemn, nevopsiită, la lumina unei luminări, şi-i ziceau de zor ultima figură a unui cadril. Prin uşa ce dădea în salon se vedeau dansatorii, învăluiţi în colb şi în fum de ţigară şi de luminări. Era o veselie teribilă. Se auzeau hohote, strigăte şi ţipete de femei. Cavalerii tropăiau ca un escadron de cavalerie. Peste sodomul ăsta răsunau

comenzile celui care dirija dansul, un om probabil extrem de dezgheţat şi chiar dezlănţuit: „Cavalerii înainte, şen de dam, balanse!” „ etc etc. Ivan Ilici îşi scoase, oarecum tulburat, blana şi galoşii şi, cu căciula în mină, intră înăuntru. De aHminteri, acum nici nu mai era în stare să judece…

În primul moment, nu-l luă în seamă nimeni: toţi încheiau dansul. Ivan Ilici stătea locului, năucit, neputând desluşi nimic în hărmălaia asta. Pe dinaintea ochilor se perindau rochiile femeilor, cavaleri cu ţigări în dinţi… Văzu o clipă eşarfa azurie a unei doamne, care-i veni peste nas. In urma ei zbura, extaziat, un student medic, îmbrâncindu-l cu putere. Mai văzu trecând pe dinaintea lui un ofiţer lung cât o iprăjină, dintr-o unitate specială. Cineva strigă cu o voce nefiresc de piţigăiată, zburând pe dinaintea lui şi tropotind laolaltă cu toţi ceilalţi: He-ei, Pseldonimuşka!” Sub picioarele lui Ivan Ilici era ceva lipicios: probabil că podeaua fusese dată cu ceară, în odaia destul de încăpătoare se aflau vreo treizeci de musafiri.

Dar cadrilul se sfârşi şi aproape undată se petrecu tocmai ceea ce îşi închipuise Ivan Ilici, pe când medita mergând pe trotuarul de scânduri. Printre oaspeţi şi dansatorii care încă nu apucaseră bine, să-şi mai tragă răsuflarea şi să-şi şteargă sudoarea de pe frunte se stârni o rum/oare neobişnuită. Toate privirile şi toate feţele se întoarseră repede, rând pe rând, înspre noul venit. Numaidecât apoi, toţi începură să se dea puţin câte puţin îndărăt. Cei care nu ibăgaseră încă de seamă erau traşi de haine; făcuţi atenţi în chipul acesta, întorceau capul şi îndată se trăgeau îndărăt, laolaltă cu ceilalţi. Ivan Ilici rămăsese în prag, fără să mai facă vreun pas înainte şi distanţa dintre el şi nuntaşi sporea tot mai mult, scoţând la

♦ Corect – chaine des dames, balancez. (Fr.) iveală puzderia de învelişuri ide bomboane, bileţele şi mucuri de ţigări risipite pe duşumea. Deodată, în locul acela gol, intră sfios un tânăr în uniformă de serviciu, cu părul bălan zburlit

şi cu nasul coroiat. Tânărul înainta aplecat şi uitân-du-se la oaspetele neaşteptat, aşa cum privesc câinii ce se apropie de stăpânul care-l cheamă să le dea un picior.

— Să trăieşti, Pseldonimov, mă recunoşti? Spuse Ivan Ilici şi în aceeaşi clipă simţi că a spus asta cu o stângăcie îngrozitoare; simţi, de asemenea, că poate comite în clipa asta o prostie cumplită.

— E-e-excelenţă!… Migui Pseldonimov.

— Chiar eu sunt. Am nimerit la tine, amice, cu totul întâmplător, cum bănuiesc că îţi închipui singur…

Dar Pseldonimov părea că nu e în stare să-şi închipuie nimic. Încremenise, cu ochii holbaţi, nedumerit. Peste măsură.

— Doar n-ai să mă dai afară, cred… Bucuros ori ba, primeşte-ţi oaspetele L. urmă Ivan Ilici, simţind că se fâsKceşte de-a binelea şi că vrea să zâmbească, dar nu mai poate; că istorioara hazlie cu Stepan Nikiforovici şi cu Trifon pare tot mai mult cu neputinţă de spus. Dar, ca un făcut, Pseldonimov nu-şi revenea din uluială şi se uita la el cu aceeaşi privire cu totul neghioabă. Surprins, Ivan Ilici simţi că în clipa următoare se va produce o harababură (teribilă.

— Poate vă stingheresc… Atunci iam să pJec! Abia îngăimă cu un tremur în icolţul din dreapta al buzelor… Dar Pseldonimov îşi veni în fire…

— Excelenţă, vă rog… Toată cinstea… Bolborosi el, făcând de zor temenele, luaţi loc, vă rog… Şi, venindu-şi în fire şi mai bine, îi arătă cu amândouă mâinile canapeaua din faţa căreia fusese dată la o parte masa ca să se facă loc pentru dans…

Ivan Ilici se lăsă, răsuflând uşurat, pe canapea; îndată, cineva se repezi să aducă masa la loc. Aruncă o privire scurtă în jurul său şi băgă de seamă că el era singurul care şedea jos, în vreme ce toţi ceilalţi, chiar şi doamnele, stăteau în picioare. Semn rău! Dar nu venise încă momentul să caute î-i face pe nuntaşi să mai prindă curaj. Aceştia tot se mai dădeau îndărăt j în faţa lui, plecat până la pământ,

stătea numai Pseldonimov, care încă nu pricepea nimic şi era departe de a schiţa un zâmbet, Pe scurt, era penibil;! În clipele acelea.

pe eroul nostru l-a copleşit atâta plictiseală, înoît într-adevăr, năvălind ca un Harun-al-Raşid5, la un subaltern, de dragul unui principiu, fapta lui putea fi socotită ca un act de eroism. Deodată însă, alături de Pseldonimov se ivi o siluetă, care se porni pe temeneli. Spre marea sa mulţumire şi chiar fericire, Ivan Ilici îl recunoscu numaidecât pe Akim Petrovici Zubikov, ş-ef de birou din serviciul său, pe care, deşi desigur nu-l cunoştea personal, îl ştia un slujbaş priceput şi zgârcit la vorbă. Se ridică numaidecât şi-i întinse mâna, toată mâna, nu numai două degete. Akim Petrovici o luă în palmele lui cu cel mai profund respect. Generalul jubila: era salvat.

Într-adevăr, acum Pseldonimov rămăsese, ca să zicem aşa, al treilea personaj şi nu al doilea. Ivan Ilici putea să relateze istorioara aceea direct şefului de birou, luându-l la nevoie drept un cunoscut de-al său şi chiar unul apropiat, iar în vremea asta Pseldonimov putea, să tacă şi să tremure ca varga de veneraţie. În consecinţă, toate regulile de bună-cuviinţă erau respecate. Relatarea era necesară: Ivan Ilici simţea asta j vedea că toţi oaspeţii aşteptau ceva, că la amândouă uşile s-au strâns ciopor până şi toţi cei ai casei, îmbulzindu-se ca să-l vadă şi să-l audă. Ceea ce era penibil, era că şeful de birou, de prost, rămăsese tot în picioare.

— De ce nu şezi? Zise Ivan Ilici, arătându-i cu un gest stângaci locul de lângă el ide pe canapea.

— Lăsaţi… Stau aici… Şi Akim Petrovici se aşează repede pe scaunul ce i-l repezise Pseldonimov, care se încăpăţâna să nu stea jos.

— Închipuie-ţi ce întâmplare I începu Ivan Ilici, adresându-se exclusiv lui Akim Petrovici, cu o voce puţin tremurată, dar deja sigură. Ba chiar lungea şi despărţea cuvintele, accentua silabele, iar litera a o pronunţa cumva ca pe un1 e; pe scurt, simţea singur şi îşi dădea seama că se fandosea,

dar nu mai era stăpân pe el; intrase în acţiune nu ştiu ce forţă din afară. In momentul acela, era chinuitor de conştient de o mulţime de lucruri.

— Închipuie-ţi dumneata, tocmai mă întorceam de la Stepan Nikiforovici, consilierul intim, poate ai auzit de el. Face parte din comisia aceea…

Akim Petrovici se aplecă respectuos cu tot corpul înainte, vrând parcă să spună: „Ba bine că nu”.

— Ţi-e vecin acum, urmă Ivan Ilici, adresându-se pentru o clipă, din bună-cuviinţă, politeţă şi ca să se arate degajat, lui Pseldonimov, dar se întoarse repede, văzând numaidecât după ochii lui că ii lasă cu totul indiferent.

— Bătrâniil, după cum ştii, şi-a dorit toată viaţa o casă… Acum şi-a cumpărat una. E o casă tare drăguţă. Da… Tocmai s-a nimerit şi ziua lui de naştere; şi când te gândeşti că mai înainte n-o sărbătorea niciodată, ba chiar se ascundea de noi, de zgârcit ce e, hi-hi! Aouma însă aşa s-a bucurat de casă, că ne-a invitat pe mine şi pe Semion Ivanovici. Ştii: Şipulenko.

Akim Petrovici se aplecă din nou. Cu multă râvnă! Ivan Ilici se mai linişti. Mai adineaori aproape că-i venise gândul că poate şeful de birou îşi dă seama că în momentele acestea el îi serveşte ca punct de sprijin excelenţei-sale. Ar fi fost lucrul cel mai penibil.

— Am stat tustrei, ne-a servit şampanie, am vorbit despre treburi… De una, de alta… Tot ielul de pro-ble-me… Ba am avut şi o dis-cu-ţi-e… Hi-hi.

Akim Petrovici îşi săltă respectuos sprâncenele.

— Dar nu-i vorba de asta. Îmi iau, în sfârşit, rămas bun de la el j bătrânul e foarte ordonat, se culcă devreme – ştii, bătrâneţile. >Când ies… Trifon al meu – ia-l de unde nu-i! Întreb, alarmat, „CeJo fi făcut Trifon cu caleaşca?” Aflu că el, trăgând nădejde că am să zăbovesc, s-a dus la o nuntă, la nu ştiu ce cumătră ori soră… Dumnezeu ştie. Undeva pe-aici, în cartier. Şi a luat şi caleaşca cu el. Din bună-cuviinţă generalul lai aruncă iar o privire lui Pseldonimov. Acesta se

chirci îndată, dar nu aşa cum ar fi vrut generalul., E cu totul. Lipsit ide bun-simţ”, îl fulgeră gândul.

— I-auzi! Zise, foarte mirat, Akim Petrovici. Un murmur trecu peste mulţimea uluită.

— Închipuiţi-vă în ce situaţie m-a pus… (Ivan Ilici îi cuprinse cu privirea jpe toţi). N-aveam ce face, am luat-o pe jos. Mă gândeam că odată ajuns în Bulevardul Mare, găsesc eu o birjă…

— Hi-hi-hi! Îi ţinu isonul, respectuos, Akim Petrovici. Şi iar se auzi un murmur, dar de data asta cu o nuanţă de veselie, străbătând imulţimea. In clipa aceea, plesni, trosnind, sticla lămpii din perete. Cineva se repezi s-o schimbe. Pseldonimov tresări şi se uită încruntat la lampă, dar generalul nici nu luă în seamă incidentul şi lucrurile se liniştiră.

— Merg eu aşa… Şd e o noapte minunată, liniştită. Deodată, aud muzică, itropote – se dansează. Curios, îl întreb pe un vardist şi aflu că se însoară Pseldonimov. Dai baluri, amice, de răsună tot cartierul, ai? Ha, ha! Se adresă el din nou lui Pseldonimov.

— HiJhi-hi! Da… Făcu Akim Petrovici.

Printre nuntaşi se iscă iarăşi mişcare. Dar ceea ce era mai supărător, era că Pseldonimov, cu toate că a mai făcut o plecăciune, nici măcar de rândul acesta n-a zâmbit, ca şi cum ar fi fost de lemn. „E tâmpit rău! Îşi zise Ivan Ilici. O dată de-ar zâmbi, boul şi toate ar merge ca pe roate.” In inima lui clocotea nerăbdarea.

— Hai să intru la subalternul meu, îmi zic. Doar n-o să mă dea afară… Bucuros ori ba, trebuie să-şi primească musafirul. Te rog să mă ierţi, amice. Dacă vă stingheresc cumva, plec… Am venit numai aşa, să văd…

Încetul cu încetul, se puseră în mişcare toţi. Akim Petrovici luă o înfăţişare mieroasă: „Dumneavoastră să ne stingheriţi, excelenţă?” Toţi oaspeţii începură să se foiască, dând primele semne de destindere. Doamnele se aşezară aproape toate, ceea ce era un semn bun. Cele mai

îndrăzneţe îşi făceau vânt cu batistele. Una din ele, într-o rochie de catifea roasă, spuse ceva înadins tare. Ofiţerul căruia i se adresau vru să-i răspundă şi el la fel de tare, dar, cum numai ei doi cuteziaseră să ridice glasul, se lăsă păgubaş. Bărbaţii, în cea mai mare parte slujbaşi şi vreo doi-trei studenţi, schimbau priviri, ca şi cum s-ar fi îndemnat unii pe alţii să se simtă la largul lor, tuşeau discret şi chiar începură să facă câte doi paşi într-o parte şi în alta. De altminteri, nu se arăta nimeni cine ştie ce intimidat, atâta doar că păreau toţi cam ursuzi şi aproape toţi se uitau cu duşmănie la nepoftitul oare venise să le strice petrecerea. Ofiţerul, simţindu-se ruşinat pentru lipsa de curaj de adineaori, începu să se apropie puţin câte puţin de masă.

— Ia spune-mi, amice, care ţi-e numele patronimic? Întrebă Ivan Ilici pe Pseldonimov.

— Porfiri Petrovici, excelenţă, răspunse acesta, holbân-du-şi ochii ca un soldait în front.

— REi bine, Porfiri Petrovici, prezintă-imi-o şi mie pe tânăra ta soţie… Condu-mă… Eu…

Zicând acestea, dădu să se ridice. Dar Pseldonimov se şi repezi în salon. De altfel, mireasa era colea, în pragul uşii, dar când auzi că se vorbeşte de ea, dispăru brusc. După câteva clipe, Pseldonimov o aduse de mână. Toţi se dădură în lături, ca să le fată loc. Ivan Ilici se ridică solemn şi-i adresă miresei un zâmbet din cele mai amabile.

— Încântat de cunoştinţă, spuse el, înclinând iişor capul, cu un gest perfect aristocratic, mai ales într-o zi ca asta…

Şi zâmbi cât se poate de maliţios. În rândul deoamnelor, plăcut impresionate, se produse rumoare.

— Chaimâ, ispuse aproape în auzul tuturor doamna în rochie de catifea.

Mireasa era pe măsura lui Pseldonimov: o făptură slăbuţă, abia de vreo şaptesprezece ani, palidă, cu faţa foarte mică şi cu năsufcul ascuţit. Ochii ei mici, iuţi şi neastâmpăraţi, nu se arătau câtuşi de puţin intimidaţi; dimpotrivă, priveau

hotărât, ba chiar cu o nuanţă de mânie. Pseldonimov o găsea probabil o frumuseţe. Era îmbrăcată înitrjo rochie albă de voal pe un jupon roz. Avea gâtul slab, era toată pirpirie de i se vedeau coastele. La cuvintele generalului n-a ştiut să articuleze nici o vorbă.

— E tare drăguţă, urmă Ivan Ilici cu jumătate de glas, ca şi când i-ar fi vorbit numai lui Pseldonimov, dar înadins atşa ca să audă şi mireasa. Dar Pseldonimov nu răspunse nimic nici de data aceasta, ba acum nici măcar nu se mai înclină. Lui Ivan Ilici i se păru chiar că desluşeşte în ochii lui ceva rece, ascuns, ceva sinistru ce mocnea în el. Totuşi trebuia cu orice preţ să-i câştige încrederea, că doar pentru asta şi venise.

„Halal pereche! Îşi zise. În fine”…

Şi se adresă iar miresei, care se aşezase lângă el pe canapea, dar la cele două sau trei întrebări pe care i le puse nu căpătă iarăşi decât câte un „da” şi un „nu” şi nici astea rostite ca lumea.

„Măcar ea să se intimideze, îşi zise. Atunci aş începe să glumesc. Altfel, sunt într-o situaţie penibilă.” Ca un făcut, Akim Petrovici stătea şi el tăcut j de prost ce era, fireşte, totuşi din partea lui era ceva de neiertat. „Domnilor, poate i vă stric cumva petrecerea?” se adresă tuturor. Simţea că îi asudă până şi palmele.

— De lo-oc… Fiţi pe pace, excelenţă, începem noi (numaidecât; acum… ne mai răcorim, răspunse ofiţerul. Mireasa se uită la el cu multă plăcere: ofiţerul era încă destul de tânăr şi purta uniforma unei unităţi speciale. Pselidonimov stătea alături, puţin plecat înainte, punându-şi în evidenţă parcă şi mai mult decât până acum nasul coroiat. Asculta şi privea ca un lacheu care stă cu şuba în braţe, aşteptând ca boierii să sMrşească de a-şi lua rămas bun. Asemuirea asta îi aparţinea lui Ivan Ilici. El începea să se piardă cu firea, simţea că e jenat, cumplit de jenalt, că îi fuge pământul de sub picioare, că a intrat undeva de unde nu mai poaite să iasă, orbecăind prin întuneric.

Deodată, toţi se dădură în lături şi îşi făcu apariţia o femeie corpolentă, cam trecută, îmbrăcată simplu, deşi în strai de sărbătoare, cu o basma mare pe umeri, prinsă cu o agrafă la gât şi cu o bonetă în cap, cu care se pare că nu era obişnuită. Ţinea în mâini o tavă rotundă, nu prea mare, pe care stătea o sticlă de şampanie neîncepută, dar destupată, dimpreună cu două cupe, nici mai mult, nici mai puţin. Sticla era destinată, evident, numai pentru doi oaspeţi.

Femeia veni drept spre general.

— Să ne fie cu iertare, luminăţia-voastră, zise ea, ploconindu-se, dar dacă nu v-a fost urât ide noi şi ne-aţi făcut cinstea să poftiţi la nunta feciorului nostru, aveţi bunătatea să cinstiţi un pahar ca să (le fie cu noroc tinerilor. Nu vă fie cu bănat, faceţi-ne cinstea.

Ivan Ilici se agăţă de ea ca de un colac de salvare. Era o femeie încă destul de tânără, de cel mult patruzeci şi cinci, patruzeci şi şase de ani. Avea însă o faţă atât de bună, rumenă, deschisă, o faţă rotundă de rusoaică, zâmbea cu atâta bunăvoinţă şi se ploconea atât de simplu, încât Ivan Ilici aproape că se linişti îşi începu să spere.

— Care va să zică ma-atale eşti ma-ama băiatului? Zise el, săltându-se puţin de pe canapea.

— Mama, excelenţă, bâigui Pseldonimov, întinzându-şi gâtul lung şi expunându-şi din nou nasul.

— A, îmi pare bine, îmi ipare bine de cunoştinţă

— Pofti {i, înălţimea-voastră.

— Cu multă plăcere.

Tava fu pusă pe masă. Pseldonimov umplu îndată cupele. Ivan Ilici, care rămăsese în picioare, luă una din ele.

— Sunt foarte, foarte bucuros că am prilejul… Începu el că, pot să-mi exprim… Pe scurt, în calitaite de şef… Îţi doresc, doamnă (aici se adresă miresei) şi ţie, prietene Porfiri, vă doresc multă, multă fericire.

Şi, de-a dreptul mişcat, bău cupa, a şapitea la număr în seara asta. Pseldonimov se uită la el cu un aer grav şi chiar

încruntat. Generalul simţea că-l urăşte tot mai mult.

„Şi lunganul ăsta (se uită la ofiţer) care s-a proţăpit aici, măcar el să strige: ura! Atunci să vezi…”

— Bea şi dumneata, Akim Petrovici şi urează-le noroc, adăugă femeia, adreskidu-se şefului de birou. Dumneata eşti mai mare peste el, la porunca dumitale lucrează. Aibi grijă de fecioru-mdu, te rog ca mamă ce-i sunt. Şi nu ne uita nici de azi încolo, dragule Akim Petrovici, om bun ce eşti.

„Grozave şi rusoaicele astea bătrâne! Îişi zise Ivan Ilici. I-a înviorat pe toţi. Întotdeauna mi-au plăcut oamenii din popor…”

În momentul acela, se mai aduse o tavă. O adusese o fată într-o rochie nouă de cât, încă nedată la spălat, foşnitoare, cu crinolină. Tava era aşa de mare, că de abia o putea cuprinde. Pe tavă se aflau o mulţime de farfurioare cu mere, bomboane, peltea, marmeladă, nuci şi multe altele. Tava stătuse până atunci în salon, ca să se servească toţi oaspeţii şi mai cu seamă doamnele; acum se adusese numai pentru general.

— Nu vă fie cu bănat, înălţimea-voastră, poftim de luaţi din ce-avem, stărui femeia, ploconindu-se.

— Mulţumesc… Zise Ivan Ilici şi luă nu fără plăcere o nucă, pe care o sparse între palme. Era hotărât să se arate popular până la capăt.

Deodată, mireasa chicoti.

— Ce s-a întlmplat? Întrebă Ivan Ilici cu un zâmbet pe faţă, bucuros să vadă un semn de viaţă.

— Mă face să râd Ivan Kostenkinâci, răspunse ea cu ochii în pământ.

Generalul observă un june blond, faarte prezentabil, care se ascunsese ipe un scaun de cealaltă parte a canapelei şi-i şoptea cava doamnei Pseidonimova. Junele se ridică. Era, pare-se, foarte timid şi foarte tânăr.

—> -îi spuneam despre o carte de vise, excelenţă, bolborosi el, ca şi când. Şi-ar -fi cerut scuze.

— Ce carte de vise? Întrebă Ivan Ilici, amabil.

— E o nouă carte de vise, una literară •. Ii spuneam dumneaei că dacă îl visezi pe domnul Panaev, înseamnă că ai să-ţi verşi cafeaua pe plastron.

„Ce naivitate 1” îşi zise, înciudat, Ivan Ilici. Tânărul, deşi se îmbujorase tot spunând asta, era grozav de bucuros că a vorbit despre dl. Panaev.

— Da, da, am auzit… Spuse excelenţa-sa.

— Mai e ceva şi mai grozav, interveni o altă voce chiar lângă Ivan Ilici; se tipăreşte un nou lexicon şi se spune că dl Kraievski va publica în el articole, Alferaki7… Şi literatura satirică…

Asta o spuse un tânăr, dar care nu se arăta timid, ci destul de degajat. Purta mănuşi, vestă albă şi îşi ţinea pălăria în mână. Nu dansa, avea un aer arogant, pentru că era unul din colaboratorii revistei satirice Tăciunele8, se fandosea şi nimerise la nuntă întâmplător, invitat ca oaspe de onoare de către Pseldonimov, cu care se tutuia şi cu care încă anul trecut îndurase împreună mizerie la o nemţoaică care da „cotloane” cu chirie. Rachiu însă bea, în care scop poposise mai înainte în câteva rânduri într-o odăiţă retrasă din fundul casei, spre care ştiau toţi drumul. Tânărul acesta nu-i plăcu de loc generalului.

— Ceea ce e caraghios, interveni bucuros tânărul blond, care vorbise despre plastron şi căruia literatul cu vestă albă îi aruncă o privire plină de ură, ceea ce e caraghios, excelenţă, e că editorul crede a işti că domnul Kraievski nu cunoaşte regulile de ortografie, închipuindu-şi că „oblicitelnaia literatura” se scrie ablicitelnaia literatura9…

Dar bietul tânăr abia sfârşi ce avea de spus. Văzu după ochii generalului că lucrurile acestea îi erau şi lui de mult cunoscute, pentru că şi generalul se arătă parcă stânjenit, probabil din cauză că ştia toate astea. Tânărul se simţi teribil de jenat. Se grăbi să se facă nevăzut, fiind apoi tot restul timpului cât se poate de trist. In schimb, dezinvoltul colaborator al Tăciunului se apropie şi mai mult şi intenţiona, pare-se, sa se aşe2e undeva pe-aiproaipe.

Dezinvoltura asta i se păru lui Ivan Ilici oarecum supărătoare.

— Da! Spune-mi, te rog, Porfiri, începu el ca să nu tacă, voiam de mult să te întreb personal de ce îţi zice ţie Pseldonimov şi nu Pseudonimov? De fapt, te cheamă, desigur, Pseudonimov, nu?

— N-aş putea să vă spun, excelenţă, răspunse Pseldonimov.

— Se vede treaba că s-a făcut o încurcătură încă în actele lui taică-su când a intrat în serviciu, aşa că a rămas şi pină azi Pselidonimov, lămuri Akim Petrovici. Se mai în-tâmplă.

— Ne-gre-şit, întări generalul cu multă convingere, ne-gre-işit, pentru că, judecă şi dumneata: Psevdonimov vine de la cuvântul literar „pseudonim”, pe câtă vreme Pseldonimov nu înseamnă nimic.

— Din prostie, adăugă Akim Petrovici.

— Cum adică din prostie?

— Aşa e poporul: din prostie schimbă c'âteodată literele şi pronunţă uneori cuvintele în felul său. Bunăoară, unii zic nevalid, pe câtă vreme ar trebui să spună invalid.

— Mda… Nevalid, hi-hi-hi.

— Unii mai zic şi mumăr, excelenţă, o trânti ofiţerul acela înalt, care de mult ardea de dorinţa de a se remarca şi el într-un fel.

— Cum adică mumăr?

— Mumăr în loc de număr, excelenţă.

— A, da, mumăr… În loc de număr… Da, da… Hi-hi-hi!… Ivan Ilici fu nevoit să chicotească şi de dragul ofiţerului.

Acesta îşi potrivi nodul de la cravată.

— Se mai zice şi nimo, interveni colaboratorul Tăciunelui, dar excelenţa-sa se făcu a nu-l auzi, că doar nu era să chicotească de dragul tuturor.

— Nimo în loc de mimo*, insistă „colaboratorul11, vădit iritat.

Ivan Ilici se uită la el, încruntat.

— Ce te bagi? Îi şojpti Pseldonimov „colaboratorului”.

* Mimo – pe lingi.

— Discut şi eu; ce, n-am voie să vorbesc? Protestă acesta în şoaptă, dar apoi tăcu şi părăsi camera, înăbuşindu-şi furia.

Colaboratorul se strecură de-a dreptul în odăiţa aceea ispititoare din fundul casei, unde pe o măsuţă acoperită cu o faţă de masă de Iaroslavl se pusese pentru cavalerii care dansau, încă de la începutul serii, vodcă de două sorturi, heringi, icre şi o sticlă de vin de Xeres foarte tare, cumpărat într-un magazin ide specialităţi spaniole. Furios şi înciudat, îşi turnă vodcă, când deodată dudu buzna studentul în medicină cu părul vâlvoi – era primul dansator şi specialist în cancan de la balul lui Pseldonimov. Studentul se năpusti lacom asupra garafei.

— Acuşi începe! Spuse el, tumându-şi, zorit, un păhărel. Vino să vezi: am să execut un număr solo cu picioarele în sus, iar după cină încerc un cancan. Se potriveşte bine la o nuntă; o să fie, ca să zic aşa, o aluzie la adresa lui Pseldonimov… Drăguţă e Kleopatra Semionovna asta, poţi să faci cu ea orice.

— E un retrograd, îi răspunse sumbru colaboratorul, dând pe gât păhărelul cu vodtă.

— Cine?

— Individul (acela căruia i s-au servit dulciurile. E un retrograd, să ştii!

— Haida-ide! Bolborosi studentul şi ieşi valvârtej, auzind ritornela cadrilului.

Rămas singur, colaboratorul îşi mai turnă ca să prindă curaj şi să capete mai multă independenţă, bău şi îmbucă. Consilierul de stat Ivan Ilici nu şi-a făcut niciodată un duşman mai înverşunat şi un răzbunător mai implacabil ca acest colaborator al Tăciunelui pe care el l-a tratat cu indiferentă, mai ales după ce acesta o băut două păhărele de vodcă. Vai, Ivan Ilici nu bănuia nimic! Nu bănuia, de asemenea, încă un lucru de cea mai mare importanţă şi care a influenţat relaţiile ulterioare dintre nuntaşi şi

excelenţa-sa. Vezi că, deşi el dăduse o explicaţie plauzibilă şi chiar amănunţită prezenţei sale la nunta unui subaltern, explicaţia aceasta, de fapt, n-a satisfăcut pe nimeni îşi oaspeţii continuau să se simtă stingheriţi. Deodată însă, totul s-a schimbat ca prin farmec; toţi s-au liniştit şi erau dispuşi să se veselească, să râdă, să tipe şi să joace aşa ca şi cum nici nu s^ar fi aflat acolo oas-Petele neaşteptat. Asta pentru că, nu se ştie cum, s-a răspândit pe şoptite zvonul, vestea cum că oaspetele ar fi… Afumat. Şi, cu toate că la prima vedere asta era o calomnie din cele mai oribile, puţin câte puţin zvonul a început pare-se să se confirme, aşa că deodată totul a devenit limpede. Mai mult, oamenii au început să simtă deodată o surprinzătoare destindere. Ei bine, tocmai în acest moment s-a şi pornit cadrilul, ultimul înainte de a se servi cina şi pe care era atâta de zorit să-l apuce studentul în medicină.

Ivan Ilici tocmai intenţiona să se adreseze din nou miresei, încercând s-o dea gata cu vreun calambur, când dinaintea ei se înfăţişă deodată ofiţerul acela înalt şi se lăsă cu mult avânt într-un genunchi. Mireasa sări de pe canapea şi dispăru cu el, ca să intre în rândurile cadrilului. Ofiţerul nici nu-şi ceruse scuze, iar ea nici nu se uitase la general, ca şi când ar fi fost bucuroasă să scape de el.

„De fapt, e în dreptul ei, aşi zise Ivan Ilici; şi apoi ei nici nu cunosc legullile buneincuviinţe”. „Hm… Nu te jena, amice Porfiri, se adresă el lui Pseldonimov, poate ai treabă… Să dai vreo poruncă… Ştiu eu… Te rog… Nu te jena.” „Ce, stă aici ca să mă păzească?” adăugă în sinea sa.

Pseldonimov, cu gâtul lui lung şi cu ochii aţintiţi asupra' generalului, devenise insuportabil. Pe scurt, totul nu era aşa, nu era de loc aşa cum îşi închipuise Ivan Ilici, dar el era încă departe de a recunoaşte lucrul acesta.

Începu cadrilul.

— Îmi daiţi voie, excelenţă? Întrebă Akim Petrovici, ţi-nând respectuos în mână sticla şi pregătindu-se să umple cupa excelenţei-sale.

— Eu… Drept să-ţi spun, nu ştiu, dacă…

Dar Akim Peltrovici se şi apucă să toarne şampanie, cu faţa toată luminată de o expresie de respect. După ce umplu cupa, îşi turnă şi lui, parcă pe furiş, hoţeişte, chircindu-se tot, cu deosebire că lui îşi turnă cu un deget mai puţin, ceea ce părea să fie mai cuviincios. Stând lângă şeful său apropiat, era ca o femeie în chinurile facerii. Într-adevăr, ce-ar fi putut să-i spună? Era însă obligat să distreze pe excelenţa-sa, de vreme ce i s-a făcut onoarea să-i ţină companie. Şampania i-i slujit ca o soluţie; de altfel, excelenţei-sale îi făcu chia; plăcere faptul că celălalt a umplut cupele; nu de dragul şa: paniei, pentru că era caldă şi de cea mai proastă calitate, ci aşa, din punct de vedere moral.

„Bătrânul ar vrea Bă bea şd el, îşi zise Ivan Ilici şi fără mine nu îndrăzneşte. Să nu-l reţin… Ar fi şi ridicol să stea sticla aişa între noi doi.”

Sorbi o înghiţitură şi asta i se păru preferabil decât să Stea aşa.

— Mă, aflu aici, începu el, lungind şi accentuând silabele, mă aflu aici, ca să zic aşa, din întâmplare şi, desigur, unii s-ar putea să socoată că… Mie… ca să zic aşa, nu-mi sade bine să mă aflu la o adunare… ca asta.

Akim Petrovici rămase tăcut, ascultâradu-l cu sfioasă curiozitate.

— ISper insă că dumneata ai să înţelegi de ce sunt aici… Îţi închipui, doar, că n-am venit ca, să beau. Hi-hi!

Akim Petrovici vru să chicotească şi el după excelenţa-sa, dar parcă se înecă şi iarăşi nu-i răspunse nimic care să-l mai liniştească.

— Mă aflu aici pentru a ridica moralul, ca să zic aşa… Pentru a. arăta, ca să zic aşa, ţelul. Moral, urmă Ivan Ilici, înciudat de mintea mărginită a lui Akim Petrovici, dar îndată amuţi şi el. Văzuse că bietul Akim Petrovici îşi lăsase ochii în pământ, ca şi cum s-ar fi făcut vinovat de ceva. Oarecum fâstâcit, generalul se grăbi să mai soarbă din

cupă, iar Akim Petrovici, ca şi cum asta i-ar fi fost salvarea, apucă sticla şi-i turnă din nou.

„Văd că nu prea ai resurse”, îşi zise Ivan Ilici, uitându-se cu o privire severă la sărmanul Akim Peltrovici. Acesta, presimţind asupra-işi privirea aspră a generalului, se hotărî să tacă definitiv şi să nu mai ridice ochii. Rămaseră aşa'unul în faţa altuia vreo două minute, două minute de supliciu pentru Akim Petrovici.

Două cuvinte despre Akim Petrovici. Era un om cuminte ca o găină, de formaţie foaite veche, crescut în spiritul servilismului şi cu toate acestea un om bun la suflet şi chiar plin de nobleţe. Era rus băştinaş din Petersburg, adică şi părintele său şi părinţii părintelui său s-au născut, au crescut ŞA au slujit la Petersburg şi n-au ieşit niciodată din oraş. Acesta e un tip cu totul aparte de ruşi. Ei aproape că habar * de Rusia şi asta nici nu-i nelinişteşte. Tot cercul lor de interese se reduce ila Petersburg şi mai ales la locul unde au 3 ~ Dostoievski – voi.

Serviciul. Toate preocupările lor se concentrează la un pre-ferans de câţiva bănuţi, la băcănie şi la leafa lunară. Nu cunosc nici un obicei rusesc, nici un cântec rusesc, afară de Lucinuşka şi asta numai pentru că îl cântă caterincile. De altminteri, există două semne esenţiale şi categorice după care deosebeşti imediat pe un rus autentic de un rus din Petersburg. Primul semn constă în aceea că toţi ruşii din Petersburg, toţi fără excepţie, nu spun niciodată: Peterburgskie vedomosti, ci [întotdeauna: Akademiceskie vedomosti. Al doilea semn, tot atât de esenţial, constă în aceea că rusul din Petersburg nu foloseşte niciodată cuvântul „gustare”, ci spune întotdeauna „fiîştik”, punând accentul în chip deosebit pe M. După aceste două semne fundamentale şi distinctive lai 'deosebeşti negreşit întotdeauna: într-un cuvânt, e un tip cuminite şi definitiv format în ultimii treizeci şi cinci de ani. De altminteri, Akim Petrovici nu era câtuşi de puţin prost. Să-l fi întrebat generalul ceva potrivit lui, i-ar fi răspuns şi ar fi întreţinut conversaţia, dar aşa era

şi nedelicat din partea unui subaltern să răspundă la asemenea întrebări, cu toate că Akim Petrovici ardea Ide curiozitate să afle ceva mai multe amănunte despre adevăratele intenţii ale excelen-ţei-sale…

Ivan Ilici se lăsa tot mai mult furat de gânduri. În capul lui era o mare învălmăşeală şi, aşa distrat cum era, sorbea mereu din cupă, fără să^şi dea seama. Akim Petrovici îşi da toată silinţa să i-o şi umple de îndată. Tăceau amândoi. Ivan Ilici începu să urmărească dansul, care în cufând îl captivă întrucâtva. Deodată, ceva îi stârni uimirea…

Dansul era/într-adevăr vesel. Aici oamenii dansau din toată inima, ca să se veselească şi chiar să-şi facă de cap. Dansatori iscusiţi erau foante puţini, dar şi cei lipsiţi de iscusinţă tropoteau aşa de vârtos, încât i-ai fi putut crede tare dibaci. In fruntea tuturor se jemarca ofiţerul: îi plăceau îndeosebi figurile în care rămiînea singur, ca un fel de solist. Executându-le, se îndoia într-un chip uimitor: lung ca o prăjină, deodată se apleca tot într-o parte, încât ai fi zis că acu-acu are să cadă; dar, făcând pasul următor, se apleca brusc în partea cealaltă, tot în unghi ascuţit cu podeaua. Păstra în înfăţişarea lui o expresie din cele mai grave şi dansa foante convins că stârneşte uimirea tuturor. Un att cavaler a adormit la figura a doua alături de partşnera lui, pentru că se îmbătase lirică înainte de cadril, aşa că respectiva doamnă trebui 'să continuie dansul singură. Un tânăr slujbaş, care dansase cu doamna cea cu eşarfă azurie toate figurile din cele cinci cadriluri din seara aceea, folosea mereu acelaşi truc: rămânând puţin im urma partenerei sale, îi apuca eşarfa de un colţ şi, trecând vizavi, apuca din zbor să depună pe capătul eşarfei vreo douăzeci de sărutări. Doamna respectivă plutea înaintea lui, făaîndu-se că nu observă nimic. Studentul în medicină a executat într-adevăr un număr solo în mâini cu picioarele în sus, stârnind admiraţia tuturor, tropote şi ţipete de plăcere. Pe scurt, toţi se simţeau cum nu se poate mai la largul lor. Ivan Ilici, aflat sub efectul şampaniei, începu să zâmbească, dar în sufletul

lui se furişa puţin câte puţin un fel de îndoială amară: desigur, îi plăcea dezinvoltura şi purtarea degajată, dorise şi chiar chemase din tot sufletul dezinvoltura asta atunci când toţi se dădeau îndărăt şi iată că acum ea depăşiea anumite margini. O doamnă, bunăoară, îmbrăcată într-o rochie albastră de catifea, ponosită, cumpărată din a patra mână, şi-a prins în figura a şasea rochia cu bolduri aşa fel, încât părea că poartă pantaloni. Respectiva era Cleopatra Semionova, cea cu care puteai să faci orice, cum se exprimase cavalerul ei, studentul în medicină. Cât despre student, ce să mai vorbim: era curat Fokin 10. Ei, cum vine asta? Mai adineauri se dădeau îndărăt şi acum s-au emancipat aşa de repede! Nu părea să se fi întâmplat nimic deosebit, totuşi trecerea asta era oarecum ciudată, prevestea ceva. Parcă uitaseră că pe lumea asta mai era şi Ivan Ilici. Fireşte, el era cel care râdea primul cu hohote şi chiar se încumetase să aplaude. Akim Petrovici chicotea respectuos, ţinând isonul generalului şi făcea asta cu o vădită satisfacţie, fără a bănui că viermele îndoielii începuse să roadă inima excelenţei-sale.

— Dansezi foarte frumos, tinere, se văzu Ivan Ilici nevoit să-i spună studentului, în timp ce acesta trecu pe lângă dânsul, de îndată ce se sftârşi cadrilul.

Studentul se întoarse brusc înspre el, fă, cu o strâmbătură şi, apropiindu-şi faţa de excelenţă la o distanţă nepermisă, îi trase un cucurigu în gura mare. Asta era prea de tot. Ivan Ilici se ridică de la masă. Fără a-i lua în seamă gestul, asistenţa izbucni în hohote de râs, pentru că ţipătul cocoşului fusese uluitor de natural, iar strâmbătură cu totul surprinzătoare. Îvan îâici sta, încă nedumerit, când se înfăţişă Pseldo-nimov în persoană şi, înclmându-se, îl pofti la masă. După el apăru şi maică-sa.

— Înălţimea-vcastră, zise ea, ploconindu-se, faceţi-ne cinstea să luaţi din ce-avem…

— Eu… Nu ştiu, zău… Dădu să zică Ivan Ilici. Eu nu pentru asta… Eu… Mă pregăteam să plec…

Într-adevăr, era cu căciula în mină. Mai mult decât atât: chiar în clipa aceea, pe loc, îşi dădu cuviîntul de onoaine că va pleca imeidiat, neapărat, orice-ar fi şi că nu va mai rămăne pentru nimic în lume, şi… Rămase. Îndată după aceea mergea iîn fruntea alaiului ce se îndrepta spre masă. Pseldo-nimov şi maică-sa îi deschideau drumul, îl aşezară la locul cel mai de cinste şi lingă tacâmul lui apăru o altă sticlă neîncepută de şampanie. Avea dinainte şi un aperitiv: heringi şi vodcă. Întinse mâna.

— Îşi umplu singur paharul uriaş şi-l dădu pe gât. Până atunci nu. Mai băuse niciodată vodcă. Simţea că parcă se prăvale de pe un munte, că zboară şi zboară, că trebuie să se oprească, să se apuce de ceva, dar că n-are de ce.

Într-adevăr, situaţia lui devenea tot mai critică. Mai mult decât atât; era un iei de ironie a sorţii. În răstimp de o oră, se întâmplase cu el Dumnezeu ştie ce. Când a intrat, era gata, ca, să zicem aşa, să îmbrăţişeze toată omenirea şi pe toţi subalternii; şi iată că nu trecuse 'decât un ceas şi simţea, cu inima strânsă de durere, că-l detestă pe Pseldonimov, că îl blestemă, pe el şi pe nevastă-sa, cu nuntă cu tot. Mai mult: după mutra lui, chiar numai după ochii lui, vedea că şi Pseldonimov îl detesta, că se uita la el ca şi cum ar spune: Cră-par-ai tu să crapi, 'blăstămatule! Ce te-ai legat 'de mine…?!”. Toate astea le citea de mult în ochii lui.

Desigur că, chiar şi acum, când se aşeza la masă, Ivan Ilici ar fi lăsat mai degrabă să i se taie o mână decât să recunoască sincer, nu atât în auzul tuturor, dar măcar în sinea lui, că aşa era într-adevăr. Nu venise încă momentul şi pe deasupra se şi statornicise un oarecare echilibru moral. Dar inima, inima… Inima lui tânjea! Se cerea să fie lăsată slobodă, să iasă la aer, să se ducă la odihnă. Căci prea era un om bun la suflet Ivan Ilici.

Ştia, doar, ştia foarte bine că trebuia să fi plecat de mult şi nu numai să fi plecat, dar chiar să fi fugit. Că totul a luat o altă întorsătură decât visase el adineaori acolo pe trotuar.

„De ce am venit eu. Aici? Am venit eu oare ca să mănânc şi să beau?” se întreba, gustâmd din heringi. Ba chiar se contrazicea pe el însuşi. În sufletul lui îşi bătea în răstimpuri joc de prop. Râul său act de eroism. Ajungea chiar să nu înţeleagă el însuşi de ce, la urma urmei, a intrat.

Dar cum era să plece? Era cu neputinţă să plece aşa, fără să fi dus lucrurile până la capăt., Ce-au să spună? Că umblu haimana prin locuri deocheate. Chiar aşa o să îşi iasă dacă nu duc lucrurile până la capăt. Ce-au să zică, bunăoară, chiar mâine (pentru că, vezi bine, o să se afle peste tot) Stepan NikJforovici, Semion Ivanâci, ce-o să se zică prin birouri, la Schembel, la Şubin? Nu, trebuie să plec aşa fel, încât toţi să înţeleagă de ce am venit, itrebuie să de explic scopul moral… Nu izbutea însă cu nici un chip să prindă momentul patetic potrivit. Nici măcar nu mă respectă, îşi zise în continuare. Ce-or fi vorbind de râd aşa? Sunt prea familiari, ca şi când ar fi lipsiţi de orice simţire. Da, de mult bănuiesc eu toată generaţia tânără că e lipsită de simţire. Trebuie să rămân orice-ar fi!… Până acum au dansat, la masă însă au să fie toţi grămadă… Am să le vorbesc despre problemele la ordinea zilei, despre reforme, despre măreţia Rusiei… Las'că am să ştiu eu să le aprinid entuziasmul! Da, poate că încă nu e totul pierdut… Poate că aşa se întâmplă întotdeauna în realitate. Dar cu ce să încep ca să le stârnesc interesul? Oare cum să procedez? Zău dacă ştiu… Şi ce le-o fi trebuind lor, ce vor ei oare?… Îi văd râzând… Nu cumva or fi râzând de mine, Doamne? Ge-imi trebuie mie toate astea… de ce mă aflu aici, de ce nu ple'c, ce tot oi fi vrânJd oare?”… Gândind aşa, o ruşine adâncă şi insuportabilă îi rodea tot mai rău şi mai rău inima.

Dar 'lucrurile îşi urmau calea, îndămţuindu-se firesc.

Exact la două minute după ce s-a aşezat la masă, un gând înspăimântător puse stăpânire pe toată fiinţa lui. Simţi deodată că e îngrozitor de beat, adică nu aşa ca mai înainte, ci beat de-a binelea. De vină fusese paharul acela de vodcă băut după şampanie şi care îşi făcuse efectul imediat.

Simţea cu toată făptura lui că-şi pierde definitiv puterile. Desigur, prinsese mult curaj, dar conştiinţa nu-i dădea pace şi-i striga într-una: „Nu e bine, nu e bine de loc, ba chiar e mai mare ruşinea!” Fireşte, gândurile-i şovăielnice sub efectul alcoolului nu puteau să se opr&ască asupra unui singur punot: se dedublase, chiar palpabil. Pe de o parte, era plin de curaj, dornic de victorie, hotărât să sfarme piedicile şi avea încrederea nestrămutată că îşi va atinge ţelul. Pe de altă parte, se făcea simţită o dureroasă mâhnire în suflet şi o puternică apăsare la inimă. „Ce-o să zică lumea? Cum au să se sfâr-şească toate astea? Ce-o să fie mâine, mâine, mâine?”.

Simţise mai înainte, nedesluşit, că printre oaspeţi unii îi erau duşmani. „Probabil pentru că eram beat, cred şi adineaori”, şi-a zis el, chinuit de îndoieli. Acum, când s-a încredinţat într-adevăr, după semne ce nu puteau fi puse la îndoială, că avea cu adevărat duşmani la masa aceasta, ceea ce era sigur, îl apucă groaza.

„Pentru ce? Pentru ce?” se întreba.

La masă luaseră loc toţi cei vreo treizeci de oaspeţi, dintre care unii apucaseră să se îmbete turtă. Ceilalţi manifestau o independenţă periculoasă, plină de nepăsare, ţipau, vorbeau în gura mare, rosteau toasturi premature, bombardau doamnele cu cocoloaşe de pâine. Unul, un individ şters, într-un surtuc slinos, de cum s-a aşezat la masă, a căzut de pe scaun şi a rămas aşa până la sfârşitul cinei. Altul voia neapărat să se urce pe masă şi să rostească un toast şi numai ofiţerul, apucându-l de poalele scurtucului, i-a potolit entuziasmul prematur. Era o masă de loc aristocratică, deşi fusese angajat un bucătar, un şerb din slujba unui general: răcituri, limbă de porc cu cartofi, pârjoale cu mazăre, apoi friptură de gâscă şi, la urmă, blamanjele. Ca băutură s-a servit bere, vodcă şi vin de Xeres. Numai în faţa generalului era o sticlă de şampanie, ceea ce îl sili să-i toarne el însuşi lui Akim Petrovici care aici pierduse cu totul orice spirit de iniţiativă. Ceilalţi oaspeţi

aveau pentru toasturi vin caucazian sau ce se nimerea. Masa era alcătuită din mai multe mese împreunate, 'printre care şi o masă de joc. Era acoperită cu mai multe feţe de masă, printre care una colorată de Iaroslavl. Oaspeţii se aşezaseră aşa fel, încât fiecare bărbat să aibă alături o doamnă. Mama lui Pseldonimov n-a vrut să se aşeze la masă, căci avea de lucru şi trebuia să dea porunci. În schimb, şi-a făcut apariţia o figură feminină cu 0 înfăţişare pernicioasă, într-o rochie de mătase bătând în roşu, cu o legătură petrecută pe sub bărbie, având în cap o scufie foarte înaltă. Asta eira mama miresei, care nu se arătase până atunci şi cane s-a învoit să vină la masă din odaia unde stătuse retrasă. Nu voise să vină mai înainte din pricina duşmăniei crunte pe care i-o purta mamei lui Pseldonimov j dar despre asta vom vorbi mai târziu. Doamna aceasta se uita la general cu o priviare rea, chiar ironică şi avea aerul că tnu voia să-i fie prezentată. Fiinţa cu pricina i se păru lui Ivan Ilici extrem de suspectă. Afară de ea însă şi alte feţe păreau suspecte, ceiea ce-l făcea fără voie suspicios şi neliniştit. Părea chiar că toţi aceştia ar fi complotat ceva şi asta tocmai împotriva lui Ivan Ilici. Cel puţin aşa i se părea lui, lucru de care s-a convins tot mai mult cât a ţinut ospăţul. Părea periculos, bunăoară, un domn cu bărbiţă, un pictor cu apucături prea slobode; acesta s-a şi uitat de câteva ori la Ivan Ilici şii apoi, întoroîndu-se spre vecinul lui, i-a spus ceva în şoaptă. Altul, un student, era, e drept, beat turtă, totuşi părea după unele indicii suspect. Nu inspira încredere nici studentul în medicină. Până şi ofiţerul nu da deplină siguranţă. Dar mai duşmănos decât toţi se arăta colaboratorul Tăciunelui, pe a cărui faţă stăruia o expresie vădită de ură; şedea răsturnat în scaun, mâindru din cale-afară, se uita la toţi cu aroganţă şi tot pufnea cu un aer foarte independent! Şi cu toate că ceilalţi oaspeţi nu-l prea luau în seamă pe colaboratorul care publicase în Tăciunele numai patru versuri, de pe urma cărui fapt îşi şi dobândise reputaţia de liberal, ba chiar se pare că nici nu-l agreau,

atunci când lângă Ivan Ilici căzu deodată un cocoloş de pâine, destinat pare-se lui, era gata să-şi pună capul pe butuc că cel care expediase cocoloşul nu fusese altcineva decât colaboratorul TăciuneluiToate acestea aveau, desigur, asupră-i un efect deplorabil.

Deosebit de neplăcut mai era şi o altă constatare: Ivan Ilici se convinsese de-a binelea că începe să pronunţe nedesluşit şi anevoie cuvintele, că ar vrea el să spună multe, dar 1 se încurcă limba în gură. Apoi constată că parcă pierde firul gândurilor şi mai ales, pufneşte şi râde tare tam-nesam, când nici n-ar avea de ce să xâdă. Starea aceasta îi trecu repede după ce dădu pe gât parcă din greşeală cupa de şampanie pe care şi-o turnase fără gând s-o bea. După cupa asta mai că-i veni să plângă. Simiţea că se lasă pradă unui sentimentalism din cele mai excentrice; începea iarăşi să iubească. Să-i iubească pe toţi, chiar şi pe Pseldonimov, chiar şi pe colaboratorul Tăciunelui. Deodată, îi veni pofta să-i îmbrăţişeze pe toţi de faţă, să. Uite totul şi să se împace. Mai mult: să le spună totul sincer, tot, tot, adică ce om bun şi cumsecade e el şi ce aptitudini admirabile are. Cum o să fie el folositor patriei, cum ştie el să amuze sexul slab şi, mai ales, cât e el de progresist, cu cât spirit umanitar e gata el să se coboare până la toţi, chiar şi până la cel mai de jos, şi, în sfârşit, să le povestească sincer toate motivele care l-au îndemnat să se înfăţişeze nepoftit la Pseldonimov, să bea la el două sticle de şampanie şi să-l fericească cu prezenţa sa, Adevărul, adevărul sacru înainte de toate şi sinceritatea! Am să-i cuceresc cu sinceritatea. Au să mă creadă, văd asta limpede; se uită ei acum duşmănos, dar când am să le dezvălui totul, am să-i cuceresc fără doar şi poate. Au să-şi umple paharele şi au să bea în sănătatea mea cu exclamaţii de entuziasm. Ofiţerul, sunt sigur, o să-şi spargă paharul de un pinten. Ar putea chiar să strige ura! Şi dacă ar vrea să mă arunce în sus ca husarii, nu m-aş împotrivi, ba ar fi chiar foarte bine. Pe mireasă am s-o sărut pe frunte; e tare drăguţă. Akim Petrovici e şi el un om

foarte cumsecade. Psel-donimov, desigur, se va îndrepta mai târziu; îi lipseşte, ca să zic aşa, lustrul monden… Şi cu toate că, desigur, toată generaţia asta nouă e lipsită de delicateţă sufletească, 'totuşi., totuşi eu am. Să le vorbesc despre menirea Rusiei în vremea noastră printre celelalte puteri europene. Voi pomeni şi de piohlema ţărănească, şi… Şi toţi au să mă iubească şi am să mă acopăr de glorie…!”

Viseile acestea erau, fireşte, foarte plăcute; neplăcut era că printre toate aceste speranţe trandafirii, Ivan Ilici a mai descoperit la el încă o însuşire surprinzătoare şi anume aceea de a scuipa. În orice caz, isaliva a început să „ţâşnească din gura lui cu totul împotriva voinţei sale. A observat lucrul acesta după Akim Petrovici, căruia i-a stropit obrazul şi care, idin respelot, nu cutează să se şteargă de îndată. Ivan Ilici luă un şerveţel şi îl şterse el. Dar gestul i se păru numaidecât atât de stupid, atâ't de deplasat, îndât amuţi, uimit. Akim Petrovici, deşi băuse, şedea ca opărit. Ivan Ilici îşi dădu seama că îi vorbeşte de vreun sfert de ceas tpe o temă din cele mai interesante, dar Akim Petrovici, ascultându-l, nu numai că se simţea parcă stingherit, dar ise şi temea parcă de ceva. Pseldonimov, care şedea ou un scaun mai încolo, îşi întindea şi el gutui înspre dânsul şi, cu capul plecat pe o parte, trăgea cu urechea, cu o înfăţişare din cele mai neplăcute, într-adevăr avea aerul că îl păzeşte. Cuprinzând mesenii cu o privire, Ivan Ilici băgă de seamă că mulţi se uitau drept la el şi rtâdeau. Ceea ce era mai ciudat, era că asta nu-il stânjenea câtuşi de puţin, ci, dimpotrivă, mai sorbi o dată din cupă şi deodată vorbi în auzul tuturor:

— Am spus… Începu el cât se poate de tare, i-am spus adineauri, domnilor, lui Akim Petrovici că Rusia… Da Rusia… pe scurt, cred că vă daţi seama ce vreau să spun… Rusia, după convingerea mea adâncă, trece printr-o perioadă de u-umanitate…

— U-umanitate! Se auzi de la celălalt capăt al mesei.

— U-u!

— Iu-iu!

Ivan Ilici se opri. Pseldonimov se ridică de pe scaun şi se uită să vadă cine a strigat. Akim Petrovici clătină din cap pe 'furiş, vitânid parcă să-i îndemne pe oaspeţi să se cuminţească. Ivan Ilici observă foarte bine gestul, dar, făcând un efort, îl trecu sub tăcere.

— Umanitate! Stărui. Adineaori… Adineaori îi spuneam lui Ivan Niki-ki-forovici… Da. Că. Că înnoirea stărilor de lucruri, ca să zic aşa…

— Excelenţă! Strigă cineva de la celălalt capăt al mesei.

— Ce doriţi? Răspunse Ivan Ilici, străduindu-se să-şi dea seama cine l-a strigat.

— Nimic, excelenţă, m-a luat gura pe dinainte. Continuaţi! Con-ti-nuaţi! Se auzi iarăşi vocea aceea.

Pe Ivan Ilici îl trecu un fior.

— ' înnoirea acestor stări de lucruri, ca să zic aşa…

— Excelenţă i strigă din nou vocea.

— Vă rog?

— Să trăiţi!

De data aceasta Ivan Ilici nu.se mai putu stăpâni, îşi întrerupse cuvântarea şi se întoarse înspre omul -oare tulburase ordinea şi-l ofensase. Era un student tinerel de tot, beat turtă şi care dădea colosal de mult de bănuit. De mult tipa ei şi chiar spărsese un pahar şi doua farfurii, susţinând cum că aşa s-ar cuveni la o nuntă. În momentul în care Ivan Ilici se întoarse spre el, ofiţerul îl luase în focuri pe zurbagiu.

— Ce urli aşa? Ieşi afară!

— Nu e vorba de dumneavoastră, excelenţă! Continuaţi! Strigă stuidentul, înveselit, răsturnat în scaun. Continuaţi, vă ascult şi sunt foarte, foarte mulţumit! Lăud-a-abil! Lăud-a-abil!

— E beat puştiul! Îi şopti Pseldonknov.

— Văd că e beat, dar…

— Aim apus eu aidineaori o anecdotă amuzantă, excelenţă! Începu ofiţerul. Despre un locotenent de la noi, care vorbea

exact aşa cu şefii săi; ei bine, dân'sul îl imită pe locotenentul acela. La fiecare cuvârut al comanidantulaii, spunea mereu: lăuda-a^bil, lăuda-a-abil! Pentru treaba asta l-au dat afară din serviciu iacum vreo zece ani.

— Care locotenent?

— Unul de la noi din unitate, excelenţă; l-a apucat nebunia elogiilor, la început l-au luat cu binişorul, pe urmă l-au băgat la arest... Comandantul îl sfătuia prieteneşte să-şi vină în minţi, dar el i-o întorcea mereu: lăuda-a-abil lăuda-a-abil! Ceea ce e curios e că era un ofiţer plin de curaj, un bărbat înalt şi voinic. Au vrut să-l dea în judecată, dar au băgat de seamă că e nebun.

— Care va să zică... Un ştrengar. Pentru nişte ştrengării nu era cazul să se arate atât de sever cu el... Eu, în ce mă priveşte, sunt gata să iert...

— S-a făicut expertiză medicală, excelenţă.

— Cum, i-au făicut autopsia?

— Vai de mine! Doar era în viaţă!

O explozie violentă şi aproape generală de râs se iscă printre musafiri, care până atunci stătuseră cuviincioşi. Ivan Ilici se îăcu foc şi pară.

— Domnilor, domnilor! Strigă, aproape fără să se bilbâie, îmi dau foarte bine seamia că nu se face autopsia unui om în viaţă. Îmi închipuiam că, înnebunind, nu mai era viu... Adică a murit... Adică, vreau să spun... Că dumneavoastră nu mă iubiţi... Eu însă vă iubesc pe toţi... Da şi îl iubesc pe Por... pe Porfiri... Mă umilesc vorbind în felul acesta...

În clipa aceea, o salivă colosală ţâşni din gura lui Ivan Ilici şi căzu pe faţa de masă, înitr-un loc din cele mai în văzul tuturor. Pseldonimov dădu să şteargă scuipatul cu un şerveţel. Această din urmă catastrofă îl dădu gata pe Ivan Ilici.

— Domnilor, asta-i prea de tot! Strigă desperat.

— Aşa e omul la beţie, excelenţă, spuse din nou Pseldonimov.

— Porfiri! Văd că voi… Taţi. Da! Vreau să spun că sper… Da, vă conjur pe toţi să-mi ispuneţi cu oe m-ain umilit?

Ivan Ilici era gata să plângă.

— Excelenţă, vă rog!

— Porfiri, ţie îţi vorbesc… Spune-mi, dacă am venit… Da. Da, la nuntă, urmăream un scop. Voiam să dau un imbold moral… Şi voiam ca lucrul acesta să se simtă. Vă întreb pe toţi: m-am umilit mult în ochii dumneavoastră ori nu?

Tăcere momimtală. Da, tăcere mormântală şi încă după o întrebare aşa de categorică. „Ce-aş putea, ce-aş putea să le strig măcar în clipa asta?” îl fulgeră gândul pe exoelenţa-sa. Oaspeţii, însă, schimbau numai priviri între ei. Akim Petrovici şedea mai mult mort deoît viu, în vreme ce Pseldonimov, mut de groază, tot repeta cumplita întrebare pe care şi-o pusese de mult: „Ce-iam să păţesc pentru toate astea mâine?” Deodată, colaboratorul Tăciunelui, beat de-a binelea, dar care până atunci tăcuse posac, se întoarse drept spre Ivan Ilici şi cu ochii. Scânteietori îi răspunse în numele tuturor:

— Da, strigă el cu un glas ca de tunet. Da, v-aţi umilit, da, sunteţi un retrograd… Re-tro-grad!

— Tinere, ia seama, ca să zic aşa, cu cine vorbeşti 1 strigă, furios, Ivan Ilici, sărind din nou de pe scaunul său.

— Cu dumneavoastră şi apoi nu sunt tânăr. Aţi venit aici să vă fandosiţi şi să vă faceţi popularitate.

— Pseldonimov, ce-i asta? Strigă Ivan Ilici.

Dar Pseldonimov sări în sus aşa de îngrozit, încât încremeni locului fără să ştie ce să facă. Oaspeţii înlemniră şi ei pe scaunele lor. Pictorul şi Studentul aplaudau şi strigau: „Bravo! Bravo!”

Colaboratorul continua să ţipe cu o furie nestăpânită:

— Da, aţi venit să vă lăudaţi cu umanitatea dumneavoastră. Ne-aţi stricat cheful la toţi. Aţi băut şampanie şi nu v-aţi gândit că ea e mult prea scumpă pentru un slujbaş cu o leafă de zece ruble, pe lună şi bănuisse pă sunteţi unul din IKJlifr acei şefi care râvnesc la

nevestele tinere ale subalternilor lor! Mai mult decât atât, sunt convins că dumneavoastră susţineţi concesiunile… Da, da, da!

— Pseldonimov, Pseldonimov! Strigă Ivan Ilici, întinzând mâinile spre el. Simţea că fiecare cuvânt al colaboratorului era ca un pumnal înfipt în inima lui.

— Imediat, excelenţă, fiţi pe pace! Strigă energic Pseldonimov şi, zicând acestea, se repezi la colaborator, îl apucă de guler şi-l trase de la masă. Nici nu te-ai fi aşteptat la atâta forţă fizică la slăbănogul acela de Pseldonimov. Dar colaboratorul era beat criţă, pe când Pseldonimov era cu totul treaz. Aipoi îi dădu câţiva pumni în spate şi-l aruncă pe uşă afară.

— Sunteţi toţi nişte nemernici! Strigă colaboratorul. Chiar mâine am să vă lâncondeiez pe toţi în Tăciunele…

Toţi săriră de pe locurile lor.

— I Excelenţă, exjcelenţă! Strigau într-un glas Pseldonimov, maică-sa şi câţiva oaspeţi, îmbulzindu-se în jurul generalului. Excelenţă, linişitiţi-vă.

— Nu, nu! Ţipa generalul. Sunt distrus… Eu am venit., eu voiam, ca să zic aişa, să botez… Şi în schimb iată, iată…!

Se lăsă pe scaun ca şi cum şi-ar fi pierdut cunoştinţa, îşi puse amândouă m'âinile pe masă şi îşi placă capul peste ele, drept în farfuria cu blamanjele. Nici nu mai e nevoie să descriem groaza icare i-a cuprins ipe itoţi. Se ridică apoi îndată, vrând parcă să plece, se clătină, se împiedică de piciorul scaunului, ise prăbuşi pe podea dât era ide lung şi începu să sforăie.

Aşa se întâmplă cu oamenii care nu obişnuiesc să bea, atunci când se îmbată. Îşi păstrează luciditatea până la limită, până în ultima clipă şi apoi se prăbuşesc deodată, ca seceraţi. Ivan Ilici zăcea pe duşumea fără cunoştinţă. Pseldonimov se apucă cu mâinile de păr şi înlemni aşa. Oaspeţii începură să plece zoriţi, comentând fiecare în felul său întâmplarea. Se făcuse aproape ceasurile trei din noapte.

Situaţia lui Pseldonimov se înfăţişa mult mai rău decât s-ar fi putut închipui, cu toate că şi momentul acesta era el singur oribil. Să-l lăsăm o vreme pe Ivan Ilici zăcând pe jos şi pe Pşelidpnimov proţăpit în faţa lui, smulgându-şi dis» perat părul şi să dăm câteva lămuriri despre persoana lui Porfiri Petrovici Pseldonimov.

Nu mai departe decât cu o lună înainte de a se însura era cu totul pierdut. Era de fel din provincie, unde tătâne-su avusese cândva o slujbă şi unde a şi murit în timp ce era dat în judecată. Qânid, cu vreo cinci luni lânainte de însurătoare, Pseldonimov, care de un an întreg murea de foame la Petersburg, a căpătat slujba aceea de zece ruble, a înviat şi trupeşte şi sufleteşte, dar curând după aceea s^a lăsat iar doborât de viaţă. Din familia Pseldonimovilor mai rămăseseră pe lume doi, el şi maică-sa, care. Părăsise provincia după moartea bărbatului său. Mama şi fiul se prăpădeau amândoi, doborâţi de ger, mâncând ce le cădea la îndemână. Exau zile când Pseldonimov se ducea cu cana la Fontanka, după apă, ca să bea acolo. Căpătând o slujbă, s-a instalat cu chiu, cu vai, împreună cu maică-sa, într-un cotlon cu chirie. Ea s-a apucat să apele rufe, iar el a tot strâns bani vreme de vreo patru luni ca să-şi cumpere o pereche de cizme şi un pal-tonaş. Şi câte necazuri a mai îndurat el la birou. Venea şeful la el şi-l întreba dacă a mai dat pe la baie. Se spunea despre el că i s-ar fi cuibărit păduchii după gulerul mundirului. Dar Pseldonimov era tare de fire. Părea a fi un om umil şi liniştit, făcuse foarte puţină şcoală şi nu-l auzeai aproape niciodată vorbind. N-aş putea spune cu precizie dacă obişnuia să mediteze, să-şi făurească felurite planuri şi sisteme, să viseze şi el la ceva, în Schimb stăruia în el o hotărâre fermă, instinctivă şi inconştientă de a răzbi şi a ieşi din situaţia precară în care se afla. Avea o perseverenţă de furnică: la furnici, dacă le strici cuibul, ele se apucă îndată să-l facă la loc, dacă li-l strici iarăşi, din nou se apucă să-l refacă şi tot aşa, neoisteniit. Era o fiinţă aşezată şi care trăgea la casa ei. Ii

sta scris în frunte că îşi va croi un drum, că îşi va făuri un cuib şi poate va mai pune şi bani deoparte. Pe lumea asta, singură maică-sa îl iubea, şi-l iubea cum nu se mai poate. Era o femeie hotărâtă, neobosită, muncitoare şi totodată bună la suflat. Poate că ar mai fi trăit ei aşa, acolo unde stăteau, vreo cinci sau şase ani, până s-ar mai fi schimbat lucrurile, dacă n-ar fi dat paste consilierul titular Mlekopitaev, acum ieşit la pensie, care fusese casier undeva în piovincie, iar în ultima vreme se stabilise şi se aranjase la Petersburg cu familia. Îl cunoştea pe Rseldonimov şi-i fusese cândva îndatorat lui taică-su. Avea ceva bănişori; puţini, fireşte, dar avea. Citi avea cu adevărat nu ştia nimeni, nici nevastă-sa, nici fiică-sa cea mare, nici neamurile. Avea două fete şi cum era un aiurit, un beţivan, un tiran în casa lui şi pe deasupra un om bolnav, i-a venit în minte aşa, tam-nesam, s-o mărite pe una din fete cu Pseldonimov: „Las' că-l cunosc eu, taică-su era un om de treabă şi fecioru-su o să fie şi el om bun”. Mlekopitaev ce voia aia făcea; zis şi făcut. Era un despot tare ciudat. Îşi petrecea cea mai mare parte din vreme stând într-un jilţ, căci picioarele nu-'l mai slujeau de pe urma unei boli, ceea ce însă nu-l împiedica să tragă la imăsea. Zile întregi bea şi înjura. Era un om rău şi simţea nevoia să tortureze necontenit pe cineva. În acest scop ţinea La el câteva rude îndepărtate: o soră de-a lui, bolnavă şi certăreaţă, două surori ale nevesti-şi, rele şi limbute şi ele, precum şi o mătuşă bătrână, care îşi rupsese cândva o coastă. Mai ţinea şi o nemţoaică rusificată, pentru iscusinţa cu care ştia ea să-i ispună poveşti din O mie şi una de nopţi. Marea lui plăcere era să le facă zile fripte la toate nenorocitele astea, cărora Ue dădea de mâncare, să le ocărască într-una cu vorbe din cele mai urâte, cu toate că ele, laolaltă cu ne-vastă-tsa, care s-a născut cu durere de dinţi, nu îndrăzneau nki să crâcnească în ţaţa lui. Le făcea să se certe, umbla cu bârfeli şi vâra zâzanii între ele şi pe urmă râdea cu hohote şi se bucura, văzându-le cum sunt gata să se ia la bătaie. S-a

bucurat mult 'dnid fiică-sa cea mare, care a îndurat vreo zece ani mizerie cu bărbatu-su, un ofiţer, şi, în sfârşit, a rămas văduvă, s-a mutat la el cu cei trei copii, mici şi bolnavi, pe care-i avea. Bătrânul nu putea să-i sufere pe copiii ei, dar fiindcă, o dată cu apariţia lor a sporit materialul cu care putea face experienţele lui zilnice, s-a arătat foarte mulţumit. Toată liota asta de femei furioase şi de copii bolânzi se înghesuiau împreună cu tiranul lor în casa de bârne din Petersburgskaia-storonia, mâncau pe sponca, pentru că bătrî-nul era zgârcit şi dădea bani cu ţârâita, cu toate că el personal nu se lipsea de rachiu şi dormeau pe apucate, fiindcă bă-trânul suferea de insomnie şi cerea să-l distreze. Pe scurt, toate fiinţele astea duceau un trai de mizerie şi îşi blestemau soarta. În vremea aceea a şi pus Mlekopitaev ochii pe Pseldonimov. Îl impresionase nasul lui lung şi înfăţişarea-i smerită. Fiică-sa cea mică, o făptură plăpândă şi nearătoasă, tdcmai împlinise şaptesprezece ani. Cu toate că fusese dată oîndva la şcoala nemţească, nu s-a ales aproape cu nimic de acolo, decât că abia a învăţat să buchisească. Apoi a crescut scrofuloasă şi slăbănoagă sub ameninţarea eârjei părintelui ei olog şi beţiv, în sodomul de bârfeli şi zâzanii din casă. Prietene nu a avut niciodată, aşa cum nu avea nici minte. Voia de mult isă; se mărite. De 'faţă cu oamenii era zgârcită la vorbă; acasă, lingă maică-sa şi femeile care mâncau pâinea lui tătâne-su, era tare rea şi arţăgoasă. Îi plăcea, mai ales, să ciupească şi să dea bobârnace capiilor sorâ-şi şi să-i pâ-rască atunci când şterpeleau zahărul şi pâinea, din care pricină între ea şi soră-sa mai mare stăruia o ceartă necontenită şi neîmpăcată. Bătrânul i-a oferit-o el singur lui Ps'eDdonimov. Acesta, oricât de rău o ducea, tot a cerut timp ca să se gândească şi a stat, cu miaiică-sa împreună, mult în cumpănă. Vezi însă că logodnica primea de zestre casa, care, cu toate că era de bârne, cu toate că avea un singur cat şi era cam prăpădită, tfăcea totuşi ceva parale. Pe deasupra, se mai dădeau şi patru sute de ruble; când era să

strângă el atâta bănet?! „De ce îmi iau eu om lân casă? Striga despotul beţivan, întâi şi-ntâi pentru că m-ain săturat să văd numai muieri. Vreau ca şi Pseldonimov să joace aşa cum i-oi cânta eu, pentru că sunt binefăcătorul lui. În al doilea rând, de-aia îl iau pentru că nu vreţi voi şi vă e necaz. Ei bine, fac asta ca să vă iac\u238? N ciudă. Ce-am zis, aia Jac! Iar tu,. Porfirka, s-o baţi când ţi-o.fi nevastă, că are în ea din născare şapte draci. Am să-ţi dau un retevei ca să-i goneşti pe toţi…”

Pseldonimov tăcea, dar hotărârea lui fusese luată. El şi cu maică-sa au fost primiţi în casă încă înainte de nuntă, îmbăiaţi, imbrăeaţi şi încălţaţi şi li s-au dat şi bani pentru nuntă. Bătrânul îi proteja, poate tocmai pentru că toată familia avea necaz pe ei. Bătrâna Pseldonknova i-a plăcut chiar, aşa că se abţinea să-i facă mizerie. De altfel, pe Pseldonimov l-a pus să joace cazaciocul încă cu o săptămână înainte de nuntă. „Ei hai, destul; voiam numai să văd dacă nu-ţi iei nasul la purtare de faţă cu mine”, i-a zis la sfârşitul jocului. Bani de nuntă a dat taman cât să ajungă şi a poftit toate neamurile şi pe toţi cunoscuţii săi. Din partea lui Pseldonimov erau numai colaboratorul Tăciunelui şi Akim Petrovici, ca oaspete de onoare. Pseldonimov ştia foarte bine că logodnica sa nu-l poate suferi şi că ea ar fi vrut tare mult să se mărite cu ofiţerul şi nu cu el. Suporta însă totul, căci aşa se înţelesese cu maică-sa. Toată ziua nunţii şi toată seara, 'batonul a ţinut-o numai în înjurături şi a băut. Cu prilejul nunţii, toată familia s-a înghesuit în odăile din fund, într-o atmosfera infectă. Odăile din faţă erau rezervate pentru bal şi pentru ospăţ. In sfârşit, când a adormit bătrânul, beat mort, pe la ceasurile unsprezece, mama miresei, foarte supărată în ziua asta pe mama lui Pseldonimov, s-a decis să-şi schimbe mânia în bunăvoinţă şi să vină la bal şi la masă. Apariţia lui Ivan llici a dat totul peste cap. Mlekopitaeva s-a fâstâcit şi i-a luat la ocări pentru că n-a prevenit-o că a fost invitat şi un general în persoană. Au căutat ei s-o încredinţeze că a venit nepoftit,

dar ea era aşa de proastă, încât nu voia să creaidă. Se cerea să se servească şampanie. Mama lui Pseldonimov mai avea o singură rublă. Pseljdoni-mov – nici un ban. Trebuiră să se închine scorpiei aceleia de Mlekopitaeva şi să-i ceară bani pentru o sticlă, apoi pentru alta. Ca s-o convingă, i-au înfăţişat viitorul relaţiilor lui din serviciu, cariera ce-l aştepta. Până, 1a urmă, a dat din banii ei, dar l-a făcut pe Pseldonimov să bea astfel un pahar de „fiere şi oţet", că, repezindu-se în mai multe rânduri în odăiţa unde era pregătit păitul nupţial, se prindea cu mâimle de păr şi se arunca cu capul în aşternutul destinat unor desfătări paradisiace, tremurând tot ide furie neputincioasă. Da, Ivan llici nu ştia ce au costat cele două sticle de şampanie „Jackson" băute de el în seara asta. Mare a fost groaza lui Pseldonimov, mâhnirea şi chiar desperarea, când chestia cu Ivan llici s-a sfiirşit într-un chip atât 'de neaşteptat! Altă bătaie de cap; îl aşteptau poate, pe toată noaptea, ţipetele şi lacrimile capricioasei mirese şi reproşurile neamurilor ei ne-roade. Şi aşa îl durea capul şi aşa ceaţa şi bezna îi perdeluiau ochii. Acum, poftim că Ivan llici avea nevoie de ajutor; trebuia să-i caute la ceasurile trei dimineaţa un doctor sau o caleaşca ca să-l ducă acasă; neapărat o caleaşca, pentru că, în starea în care se afla şi dat fiind cine era, nu putea fi dus cu o birjă. Dar de unde să ia bani pentru caleaşca? Mlekopitaeva, furioasă că generalul nu i-a adresat nici macai două vorbe şi nici nu s-a uitat la ea în timpul mesei, declară că n-are nici un ban. Poate că într-adevăr nici nu avea. De unde să ia? Ce să facă? Da, avea de ce să se apuce de păr!

Între timp, Ivan llici fu transportat până una alta pe canapeaua de piele din sufragerie. Cât s-au str'âns mesele, Pseldonimov s-a zbătut să facă rost de bani, a încercat chiar să se împrumute de la slugi, dar n-a găsit la nimeni. A îndrăznit să-l deranjeze pe Akim Petrovici, care rămăsese mai mult defcât alţii. Dar acesta, deşi era un om bun la suflet, auzind de bani, se arătă atât de nedumerit şi chiair

atât de speriat, încât a lăsat să-i scape nişte vorbe urâte cu totul neaşteptate.

— Altă dată cu toată plăcerea, bolborosi, dar acum… Zău, te rog să mă ierţi…

Şi, luându-işi căciula, s-a grăbit să iasă. Singur tânărul acela de treabă, care vorbise despre cartea de vise, s-a dovedit a ifi bun de ceva, dar şi acesta nelalocul său. Rămăsese şi el mai mult decât alţii, punâmd la inimă nenorocirile lui Pseldonimov. Până la urmă, Pseldonimov, maică-sa şi tânărul acesta ţinură sfat şi hotărâră să nu trimită după doctor, ci mai bine să itrimită după o cialeaşică şi să-l ducă pe bolnav aleasă, iar până la venirea caleştii să incerte unele remedii caisnice, ca, de pil/dă, să-i ude tâmiplele şi capul cu apă rece, să-i pună gheaţă la ceafă şi altele. Treaba asta s-a apucat s-o facă mama lui Pseldonimov. Tânărul a fugit să caute o caleaşca. Cum la ora asta în cartier nu mai găseai nici măcar o birjă, s^a dus undeva departe la un han şi i-a trezit pe birjari. Au început să se tocmească; birjarii ziceau că, la ora asta şi cinci ruble e puţin pentru o caleaşca. Se învoiră totuşi cu trei rubile. Dar atunci când tânărul sosi cu caleaşca, pe la ceasurile patru, Pseldonimovii îşi stihimbaiseră de mult hotărârea. Ivan llici, care încă nu-şi venise în fire, era atât de bolnav, atâta gemea şi se zvârcolea, că în starea în care se afla era cu neputinţă şi chiar primejdios să fie transportat acasă. „Ce-o să mai iasă şi din asta?” îşi zise, cu totul descumpănit, Pseldonimov. Ce era de făcut? Acum se punea altă problemă. Dacă îl opreau pe bolnav aici, unde să-l ducă şi unde să-l culce? În toată casa erau numai două paturi: unul foarte mare, dublu, în care dormeau bătrânul Mlekopitaev şi consoarta lui şi altul nou, din imitaţie de nuc, tot dublu, destinat tinerilor căsătoriţi. Toţi ceilalţi locatari, sau mai bine zis toate celelalte locatare ale casei dormeau pe jos, claie peste grămadă, pe nişlte saltele de puf, fărute în parte ferfeniţă şi stâlcilte, cu totul ponosite, care şi ele abia le ajungeau. Unde să-l pună pe bolnav? O saltea de pui poate

s-ar mai fi găsit, dar unde şi pe ce s-o pună? Puteau s-o pună în salon, deoarece camera aceasta era cea mai depărtată de bârlogul familiei şi avea intrare separată. Dar pe ce s-o pună? Pe scaune? Se ştie că pe scaune li se aşterne numai liceenilor când vin acasă în noaptea de sâmbătă spre duminică, or pentru o persoană ca Ivan Ilici asta ar fi însemnat o mare lipsă de respect. Ce-ar zice el a doua zi, văzându-se culcat pe scaune? Pseldonimov nici nu voia să audă de una ca asta. Nu rămânea decât. Să-l iducă în patul nupţial. Patul acesta, aşa cum am mai spus, se afla într-o miică odăiţă, chiar lângă sufragerie. Avea pe el o saltea mare, nou-nouţă, rufăria de pat curată, patru perne de percal roz, în feţe de muselină cu volane. Plapuma era de atlaz, de culoare roz, cusută cu model. Dintr-un inel de aur aflat deasupra atiîmau perdeluţe de muselină. Pe scurt, totul era aşa cum se cuvine şi oaspeţii, care poposiră aproape cu toţii în 'dormitor, îi lăudaseră aranjamentul. Mireasa, cu toate că nu-l putea suferi pe Pseldonimov, a venit pe aici de câ-teva ori în cursul serii, mai ales pe furiş, ca să se uite. Care i-a fost indignarea şi mânia când a aflat că în patul ei nupţial vor să-l pună pe bolnavul care suferea, pare-se, de pânte-căraie. Mămiţica miresei a încercat să-i ţină partea, drăcuind şi făgăduind să se plângă a doua zi lui bărbatu-su, dar Pseldonimov s-a arătalt tare şi şi-a impus hotărârea: Ivan Iliici fu transportat, în dormitor, iar tinerilor căsătoriţi li se aşternu pe scaune, în salon. Mireasa scâncea, gata să sară la oricine, dar nu cuteză să nu se supună: cunoştea foarte bine cârja lui tătâne-su şi ştia că a doua zi el avea să-i ceară neapărat o anumită socoteală amănunţită. Ca s-o mai liniştească, se aduseră în salon plapuma roz şi pernele cu feţe de muselină. Chiar atunci a venit şi tânărul cu caleaşca; aflând că nu mai e nevoie de caleaşca s-a speriat grozav. Trebuia să plătească şi el n-avusese un gologan de când se ştia. Pseldonimov se declară falit. Încercară să-l înduplece pe birjar, dar acesta făcu gălăgie şi chiar începu să bată în obloane. N-aş putea spune

amănunţit cu ce s-a sfârşit tărăşenia asta. Se pare că tânărul a plecat ca ostatec cu caleaşca în cartierul Peski, în strada Rojdestvenskaia, unde avea de gând să-l trezească pe un student care înnoptase la nişte cunoscuţi de-ai săi şi să încerce să ia bani de la el, dacă o avea. Se făcuse ceasul cinci când tinerii căsătoriţi ifură lisaţi singuri îşi încuiaţi în salon. La căpătâiul bolnavului a rămas pentru toată noaptea mama lui Pseldonimov. S-a aciuat pe jos, pe un covoraş şi s-a învelit cu şuba, dar de dormit nu putea să doarmă, pentru că trebuia să se scoale din clipă în clipă: Ivan Ilici avea un cumplit deranjament de stomac. IPseldonimova, care era o femeie curajoasă şi generoasă, l-a dezbrăcat ea singură, a scos toate hainele de pe el, îl îngrijea ca pe propriul ei fiu şd toată noaptea a tot scos afară, prin coridor, vasul de trebuinţă, aducându-l pe urmă înapoi. Şi totuşi nenorocirile acestei nopţi erau departe de a se fi sfârşit.

Nu trecură bine zece minute după ce tinerii căsătoriţi fură încuiaţi şi lăsaţi singuri în salon, când deodată se auzi un ţipăt sfâşietor, departe de a fi un ţipăt de bucurie, pentru că era de-a binelea lugubru. Ţipătul, repetat, fu urmat de un zgomot, de trosnete ca şi când ar fi căzut nişte scaune şi într-o clipită, în odaia încă cufundată în întuneric, dădu buzna gloata întreagă de femei, mai mult dezbrăcate, ţipând de spaimă. Femeile acestea erau: mama tinerei căsătorite, sora ei mai mare, care îşi lăsase singuri în tot acest răstimp copiii bolnavi şi cele trei mătuşi j venise şontâc-şontiîc chiar şi cea cu coasta ruptă. Era de faţă până şi bucătăreasa, până şi nemţoaica aceea cate spunea poveşti şi de sub care fusese smulsă cu de-a sila, pentru tinerii căsătoriţi, propria ei saltea de puf, cea mai bună din casă, singura ei avere. Toate femeile astea respectabile şi agere se furişaseră de vreun sfert de ceas Idin bucătărie, pe coridor, în vârful picioarelor şi trăgeau cu urechea din antret, roase de cea mai inexplicabilă curiozitate. Între timp, cineva aprinse la repezeală o luminare şi tuturor li se înfăţişă o privelişte neaşteptată. Scnu-nele, care nu

putuseră suporta dubla greutate şi care susţineau salteaua largă numai din margini, se deplasaseră şi salteaua căzuse între ele pe jos. Mireasa se smiorcăia, furioasă, cumplit de revoltată. Pseldonimov, cu moralul zdrobit, stătea ca un criminal prins iîn flagrant delict. Nici măcar nu încerca să se apere. Din toate părţile se auzeau exclamaţii îşi ţipete scurte. Auzind zgomot, a venit fuga şi mama lui Pseldonimov, dar de data aceasta mămica miresei s-a dovedit a fi mai tare. Mai întâi l-a acoperit pe Pseldonimov de reproşuri ciudate şi în cea mai mare parte nedrepte, de feluil acesta: Ce bărbat mai eşti tu, măi omuie, după asta t După aşa ruşine, măi omule, nu mai eşti bun de nimic!" etc, iar la urmă, apucându-şi frica de mână, o luă de lingă bărbatu-su îşi o duse la ea, luânid asupră-şi răspunderea 'de ia ida a doua zi socoteală aprigului părinte. După ea placară toate celelalte femei, dânid din cap şi minunându-se. Cu Pseldonimov râmase numai maică-sa, încercând să-l consoleze. Dar el o alungă îndată de lângă, dânsul.

Nu-i ardea lui de consolări. Se târî până la canapea şi se aşează, cufundai în gânduri negre, aşa cum era, desculţ şi numai în cămaşă şi indispensabili. Gândurile i se învălmăşeau în cap. în răstimpuri, cuprindea cu privirea, parcă maşinal, odaia aceasita unde nu idemulit încă ise zbenguiau dansatorii şi unde mai plutea: în aer fum de iţigară. Pe podeaua murdară ca vai de lume se mai lăfăiau mucuri de ţigări şi hârtii de învelit bomboane. Ruinele patului nupţial şi scaunele răsturnate stăteau mărturie a deşertăciunii celor mai frumoase şi mai întemeiate speranţe şi vise pământeşti. Stătu aşa aproape un ceas. (Prin cap i se perindau gânduri grele, ca bunăoară ce-l aşteaptă aicum lia serviciu. Îşi dădu seama, chinuit de 6uieriniţă, că Itrebuie să-şi schimbe neapărat slujba, că după toate cele ce s-au îritirmplat an seara asta nu mai poate rămâne la vechea islujbă. Se gândea şi 'la Mlekoipitaev, care chiar a doua zi, cu «siguranţă, lâl va pune iarăşi să joace cazaciocul, ca să-i încerce supunerea, îşi dădu seama de asemenea, că deişi

Mlekopibaev a dat cincizeci de ruble pentru ziua nunţii, care s-au cheltuit până la icel din urmă ban, nici nu s-a. Gândit să-i dea cele patru sute de ruble de zestre, nici vorbă de aşa ceva. Şi apoi nici în ce priveşte casa nu se făcuseră actele de trebuinţă. Se mai gândea şi la nevasită-sa, care l-a părăsit în cel mai critic moment din viaţa lui şi la ofiţerul acela înalt icare s-a lăsat într-un genunchi dinaintea neveste-lsi. Băgase de Seamă asta. Se gândea la cei şapte draci care zăceau în soţia lui, aşa cum dăduse mărturie însuşi părintele iei,; şi la reteveiul pregătit pentru alungarea lor… Desigur, se simţea în puteri să îndure multe, dar soarta îi jucase până la urmă asemenea renghiuri, încât, în definitiv, putea să se şi îndoiască de puterile sale.

Aşa se tânguia Pseldonimov. Între timp, mucul de luminare începuse isă se stingă. Lumina lui pâlpâia, căzând drept pe profilul lui Pseldonimov, i-l întipărea în proporţii mărite pe perete, cu gâtul lung, cu nasul coroiat şi cu două smocuri de păr atârnându-i pe frunte şi la ceafă. În sfârşit, simţind aerul proaspăt al dimineţii, se ridică, cu sufletul rebegit şi amorţit, se târî pină la salteaua ce zăcea între scaune şi, fără-a îndrepta nimic, fără a stinge mucul de luminare, fără măcar a-şi pune o pernă sub cap, se strecură de-a buşilea în aşternut şi se cufundă într-un somn greu, ca de plumb, aşa cum de bună seamă e somnul celor osândiţi să fie a doua zi biciuiţi.

Pe de altă parte, ce oare B-ar fi putut asemui şi cu cumplita noapte pe care a petrecut-o Ivan Ilici Prailimski în patul nupţial al nefericitului Pseldonimov! O vreme, durerea de cap, greaţa şi celelalte accese foarte neplăcute nu l-au slăbit nici o clipă. Erau nişte chinuri infernale. Conştiinţa, cu toate că aibia mai pâlpâia în capul lui, strălumina asemenea hăuri de groază, asemenea tablouri sumbre şi abjecte, încât ar fi fost mai bine nici să nu-işi fi venit în fire. De altfel, în capul lui toate se învălmăşeau încă. O recunoştea, bunăoară, pe mama lui Pseldonimov, auzea

îndemnurile ei de felul acestuia: „Rabdă, drăguţule, rabdă, taică; cu xăbdarea treci marea”, o recunoştea, dar nu-şi putea da logic seama de prezenţa ei în preajma lui. Avea vedenii oribile: cel mai des: se înfăţişa Semion Ivanâci, dar când ise uita mai bine, vedea că nu era Semion Ivanici, ci nasul lui Pseldonimov. Îi zărea pe pictorul cu apucături prea slobode şi pe ofiţer şi pe bătrâna aceea legată la falcă. Cel mai mult îi atrăgea atenţia inelul de aur de deasupra capului, prin care erau petrecute perdeluţele. Îl desluşea limpede în lumina firavă a mucului de luminare ce lumina odaia şi se tot întreba la ce-o fi slujind inelul acesta, de ce se allă aici, ce vrea să însemne. A şi întrebat-o în câ-teva fânduri pe bătrână, dar spunea, ise vede treaba, altceva decât ar fi vrut să spună şi apoi se pare că nici ea nu-l înţelegea oricât se căznea el s-o lămurească. În sfârşit, la revărsatul zorilor, accesele au contenit şi Ivan Ilici a adormit buştean, cufundat într-un somn fără vise. A dormit vreun ceas, iar când s-a trezit, era perfect conştient, simţind o insuportabilă durere de icap îşi un gust oribil în gură, pe limba care i sie făcuse ca ide pâslă. Se ridică lin coate, aruncă o privire în jur şi rămase pe gânduri. Lumina spălăcită a dimineţii, răzbind îrj.tj^o lâşie îngustă prin crăpătura obloanelor, tremura pe perete. Era aproape de ceasurile işapte dimineaţa. Dar dând Ivan Ilici îşi dădu seama şi îşi aminti de tot ce i s-a întâm-plat de cu seară, când îşi aduse aminte de toate peripeţiile sale de la cină, de actul de eroism ratat, de cuvântarea care a rostit-o la masă; când i se înfăţişă dintr-o dată, îngrozitor de limpede, tot ee-ar fi putut să iasă acum din asta, tot ce o să se spună şi o să se creadă acum despre elicând îşi făcu ochii roată. Şi văzu, în sfârşiit, lân ce hal fără hal adusese el paşnicul pat nupţial al subalternului său, o, atunci simţi în inimă o ruşine aşa de cumplită şi nişte chinuri aşa de atroce, încât scoase un ţipăt, îşi acoperi faţa cu mâinile şi se triaţi disperat cu capu-n pernă. În clipa următoare sări din pat, văzu alături, pe un scaun, hainele sale, frumos aranjate şi gata curăţate, 'le

apucă şi începu să se îmbrace zorit, uitân-du-se mereu în dreapta şi în stânga, cuprins, cine ştie de ce, de o spaimă teribilă. Tot aici, pe alt scaun, se aflau blana lui şi căciula şi mănuşile galbene în căciulă. Vru s-o şteargă pe furiş, dar deodată se deschise uşa tei intră bătrâna Pseldoni-mova, cu un lighean de lut şi cu un ulcior în mână. Pe umăr îi atârna un şltergar. Puse jos ulciorul şi-i spuse fără vorbă multă că trebuie neapărat să se spele.

— Vai, itaiică, spală-te; nu se poate să stai nespălat… În clipa aceea, Ivan Ilici îşi dădu seama că dacă pe lumea asta există măcar o fiinţă de care el ar putea acum să nu se ruşineze şi să nu se teactnă, e tocmai bătrâna asta. Se spălă aşadar. Mai târziu, multă vreme ancă, în clipele grele ale vieţii lui, şi-a adus aminte, printre celelalte mustrări de conştiinţă şi de toată atmosfera trezirii sale de atunci şi de ligheanul acela de lut, dimpreună cu ulciorul de faianţă umplut cu apă rece în care mai pluteau bulgări de gheaţă şi de săpunul acela oval, învelit îutr-o htârtiuţă xoz, cu nişte difere imprimate pe el, de vreo cincisprezece copeici, cumpărat, se vede treaba, pentru tinerii căsătoriţi, dar pe care l-a lânceput Ivan Ilici; şi de bătrâna cu ştergarul cu brâie petrecut peste umărul stâng. Apa trece îl învioră. Se şterse şi, fără să spună o vorbă, fără măcar a-i mulţumi acestei surori de caritate, luă căciula, îşi aruncă pe umeri blana pe care i-o întinsese Pseldonimova şi, trecând prin coridor şi prin bucătărie, unde mieuna deja pisica şi unde bucătăreasa, ridicându-se în coate în aşternutul ei de pe jos, se uită cu o lacomă curiozitate în urma lui, ieşi zorit în curte şi iîn stradă şi se repezi 1ş primul birjar oare trecea pe acolo. Era o dimineaţă geroasă şi o pâclă gălbuie mai învăluia casele şi toate lucrurile. Ivan Ilici îşi ridică gulerul. Credea că (toţi se uită la el, că toţi îl recunosc şi ştiu cine e…

Opt zile n-a ieşit din casă şi nu s-a dus la serviciu. Era bolnav, cumplit de bolnav, dar cmai mult moral decât fizic. În aceste opt zile, a îndurat nişte chinuri de iad şi de bună

seamă că ele aveau să-i fie puse, la socoteală pe lumea cealaltă. Erau momente când se gândea să se călugărească. Da, da. Atunci închipuirea lui o lua razna de-a binelea. I se în-făiţişa o cântare înceată, subpământeană, o raclă deschisă, traiul iîntr-o chilie retrasă, vedea păduri şi sihăstrii; dar, dezmeticindu-se, recunoştea aproape îndată că toate astea sunt nişte aiureli şi exagerări îngrozitoare şi se ruşina de aiurelile astea. Apoi urmau crize morale care priveau son existence manquee. (Pe urmă, ruşinea izbucnea din nou în sufletul lui şi punea dintr-o dată stăpânire pe dânsul, pârjolind şi mistuind totul. Se cutremura îşi îşi închipuia câte şi mai câte. Ce au să zică despre el, ce au să creadă, cum o să intre el în birou, ce şuşoteli au să-l unmărească un an întreg, zece ani, toată viaţa. Întâmplarea lui va irămiîne în posteritate. Câteodată, se pierdea atât cu firea, încât era gata să se ducă imediat la Semion Ivanovici şi să-i ceară iertare, solicitându-i totodată prietenia… Nici măcar nu căuta să-şi dea dreptate şi se învinovăţea definitiv: nu-şi găsea nici o justificare şi-i era ruşine să se justifice.

Se gândea, de asemenea, să^şi dea demisia şi să se dedice, în singurătate, fericirii omenirii. În orice caz, trebuia neapărat să-şi schimbe toate cunoştinţele, ba chiar aşa fel, încât să stiîrpeaiscă orice amintire despre persoana sa. Pe urmă, îşi zicea că şi astea sunt aiureli şi că lucrurile mai pot fi încă îndreptate dacă se va arăta deosebit de sever cu subalternii. Atunci începea să spere şi să prindă curaj. În sfârşit, după opt zile de îndoieli şi de chinuri, simţi că nu mai poate suporta incertitudinea şi un beau matin * se hotărî să se ducă la serviciu.

* Într-o bună dimineaţă. (Fr.)

Mai înainte, când işedea acasă, apăsat de gânduri, şi-a închipuit de o mie de ori cum îşi va face intrarea în birou. Se convingea, îngrozit, că via auzi negreşit în urma. Sa şuşoteli echivoce, >. Că va vedea chipuri având întipărite pe ele o expresie echivocă, că va stârni zâmbete răutăcioase.

Care îi fu însă mirarea când, în fapt, nu se întâmplă nimic din toate astea. Fu primit cu tot respectul; oamenii îl salutau; toţi erau gravi; toţi erau ocupaţi. Bucuria îi umplu inima când se văzu în cabinetul său.

Se apucă imediat şi cât se poate de serios de lucru, ascultă câteva rapoarte şi lămuriri, puse mai multe rezoluţii. Simţea că niciodată încă n-a judecat şi n-a luat hotărâri într-un ch^p atât de inteligent şi cu atâta pricepere ca în dimineaţa asta. Vedea că toţi sunt mulţumiţi de el, că îi dau cinstirea cuvenită, că lai arată tot respectul. Nici cea mai bănuitoare fire n-ar fi putut să bage de seamă nimic suspect. Lucrurile stăteau cum nu se poate mai bine.

În sfârşit, îşi făcu apariţia Akim Petrovici, cu nişte hârtii. La vederea lui, ceva parcă îl înţepă pe Ivan Ilici drept în inimă, dar numai pentru o clipă. Se ocupă de Akim Petrovici, ai vorbi cu un aer important, îi arătă cum trebuie să procedeze şi-i dădu lămuririle cuvenite. Observă numai că parcă evită să se uite prea mult la Akim Petrovici, ori mai bine zis că Akim Petrovici se teme să se uite la el. Dar iată că Akim Petrovici a terminat şi s-a apucat să strângă hârtiile.

— Mai e sşi, începu el pe un ton cât se poate de sec, cererea funcţionarului Pseldonimov 'de transferare la alt departament... Exoelenţa-sa Semion Ivanovici Şipulenko i-a promis un post. Se solicită asentimentul dumneavoastră, excelenţă.

— A, va să zică se transferă? Zise Ivan Ilici şi simţi că i se ia o mare piatră de pe inimă. Se uită la Akim Petrovici şi în clipa aceea privirile lor se întâlniră.

— Mă rog, din partea mea... Eu sunt gata, răspunse Ivan Ilici.

Akim Petrovici voia, pare-se, s-o şteargă cât mai repede. Dar Ivan Ilioi se hotărî deodată, Într-un elan de nobleţe, să spună jpână la capăt ce avea de spus. Se pare că iarăşi era inspirat.

— Transmite-i, începu el, aţintindu-şi privirea limpede şi pătrunsă de o aidâncă semnificaţie asupra lui Akim Petrovici, transmite-i lui Pseldonimov că eu nu-i doresc răul; da, nu i-l doresc I. Că, dimpotrivă, sunt gata chiar să uit ceea ce î fost, să uit totul, totul.

Deodată însă, Ivan Ilici îşi înghiţi vorba, urmărind, uluit, comportarea ciudată a lui Akim Petrovici, care, deşi îl ştia un om cu scaun la cap, s-a dovedit a fi, cine ştie de ce, un mare prost. În loc să asculte până la capăt, s-a înroşit la culme, a început să facă de zor temeneli şi chiar într-un chip necuviincios, nişte plecăciuni scurte, trăgându-se în acelaşi timp îndărăt spre uşă. Pe chipul lui se citea dorinţa de a intra în pământ, ori, mai bine zis, de a se vedea mai repede la masa lui. Rămas singur, Ivan Ilici se ridică, buimăcit, de pe scaun. Se uită în oglindă, dar parcă era un altul.

— Nu, severitate, severitate şi numai severitate! Şopti, aproape inconştient şi deodată se înroşi tot. Simţi deodată o asemenea ruşine şi pe suflet o greutate aşa de mare cum nu i se mai întâmplase nici în cele mai insuportabile momente din răstimpul icelor opt zile de boală. „N-am reuşit!” îşi zise şi se lăsă neputincios pe scaun.

SFÂRŞIT